

Financira
Evropska unija

Brezdržavljanost v Evropski uniji, Gruziji in na Norveškem

Informator Evropske
migracijske mreže

April 2023

Izjava o omejitvi odgovornosti

Ta informator je pripravila Evropska migracijska mreža (EMN), ki jo sestavljajo **nacionalne kontaktne točke EMN** v državah članicah EMN (države članice EU razen Danske) in državah opazovalkah (NO, GE), Evropska komisija in ponudnik storitev EMN (ICF). Za objavo informatorja je odgovorna mreža EMN Luksemburg, ki koordinira platformo EMN o brezdržavljskosti. Informator ne odraža nujno mnenj in stališč Evropske komisije, ponudnika storitev EMN (ICF) ali nacionalnih kontaktnih točk EMN, prav tako jih sklepi v njem ne zavezujejo. Evropska komisija, izvajalec storitev EMN (ICF) in nacionalne kontaktne točke EMN tudi niso nikakor odgovorni za nobeno uporabo predloženih informacij.

Pojasnilo

Ta informator je bil pripravljen na podlagi nacionalnih prispevkov 25 nacionalnih kontaktnih točk EMN držav članic EU (AT, BE, BG, CY, CZ, DE, EE, EL, ES, FI, FR, HR, HU, IE, IT, LT, LU, LV, MT, NL, PL, PT, SE, SI, SK), Norveške in Gruzije. Presečni datum je 17. februar 2023.

Statistični podatki so bili pridobljeni od Eurostata.

Objavljeno

Aprila 2023.

Predlagano navajanje

Evropska migracijska mreža (2023). Brezdržavljskost v Evropski uniji, Gruziji in na Norveškem – Informator EMN.

Za več informacij

Spletno mesto EMN: <http://ec.europa.eu/emn>

LinkedIn EMN: <https://www.linkedin.com/company/european-migration-network>

Twitter EMN: <https://twitter.com/emnmigration>

YouTube EMN: <https://www.youtube.com/channel/UCp4RiZkN1NIggtpSIFvVzkg>

Fotografija: © istockphoto (naslovnica)

Ikone je pripravilo podjetje Freepik spletnih stranh www.flaticon.com in vecteezy.com

VSEBINA

1 UVOD	4
---------------	----------

2 KLJUČNE UGOTOVITVE	5
-----------------------------	----------

2 STANJE IZVAJANJA KONVENCIJ O STATUSU OSEB BREZ DRŽAVLJANSTVA IZ LET 1954 IN 1961	6
---	----------

- 3.1 Pristop h konvenciji iz leta 1954. 6
- 3.2 Pristop h konvenciji iz leta 1961 6

4 POSTOPKI ZA UGOTAVLJANJE BREZDRŽAVLJANSKOSTI	7
---	----------

- 4.1 Posebni postopki za ugotavljanje brezdržavljskosti 7
- 4.2 Sodni postopki, ki jih države članice EU uporabljajo za ugotavljanje brezdržavljskosti 10
- 4.3 Upravni postopki, ki jih države članice EU uporabljajo za ugotavljanje brezdržavljskosti 10
- 4.4 Upravni postopki AD HOC 11

5 UGOTAVLJANJE BREZDRŽAVLJANSKOSTI IN DOVOLJENJE ZA PREBIVANJE	12
---	-----------

- 5.1 Stanje v državah članicah EU, Gruziji in na Norveškem 12
- 5.2 Trajanje veljavnosti dovoljenja za prebivanje 13

6 PODPORA OSEBAM BREZ DRŽAVLJANSTVA, KI ZAPROSIJO ZA DOVOLJENJE ZA PREBIVANJE	14
--	-----------

7 POTNE LISTINE	14
------------------------	-----------

8 PRAVICE, PRIZNANE OSEBAM S PRIZNANIM STATUSOM OSEBE BREZ DRŽAVLJANSTVA	14
---	-----------

- 8.1 Dostop do trga dela 14
- 8.2 Dostop do izobraževanja in usposabljanja 15
- 8.3 Dostop do zdravstvenega varstva in socialne pomoči 15
- 8.4 Dostop do državljanstva 16

9 MLADOLETNIKI BREZ DRŽAVLJANSTVA	17
--	-----------

- 9.1 Otroci, rojeni brez državljanstva v državah članicah EU, na Norveškem in v Gruziji 17
- 9.2 Otroci, rojeni v izgnanstvu 19
- 9.3 Postopek ugotavljanja brezdržavljskosti za otroke, rojene v izgnanstvu, ali otroke brez državljanstva, ki prispejo na ozemlje držav članic EU 20
- 9.4 Zakonito zastopanje otrok 20
- 9.5 Dokazno breme v postopku ugotavljanja državljanstva 21

1 UVOD

V publikaciji visokega komisarja Združenih narodov za begunce (UNHCR) „Polletni trendi 2022“ so navedeni podatki o približno 4,3 milijona osebah brez državljanstva po vsem svetu.¹ Brezdržavljanost je globalni pojav, ki je prisoten tudi v Evropski uniji (EU). UNHCR je konec leta 2018 ocenil, da je skupno število oseb brez državljanstva v EU in na Norveškem 399.283, kar vključuje posameznike brez državljanstva in osebe z nedoločenim državljanstvom.² Vendar je Evropska migracijska mreža (EMN) v informatorju iz leta 2021 z naslovom „Measuring progress to address statelessness in the EU and Georgia“ (Merjenje napredka pri obravnavanju brezdržavljanosti v EU in Gruziji) ugotovila, da ni zanesljivega načina za oceno števila oseb brez državljanstva v EU, saj ni podatkov o tistih, ki niso zajeti v uradni statistiki držav članic EU.³

V skladu s 1. členom [Konvencije o statusu oseb brez državljanstva](#) iz leta 1954 je oseba brez državljanstva „oseba, ki je nobena država ne šteje za državljana v skladu s svojim pravnim redom“.

Brezdržavljanost je pravna anomalija, ki lahko zadevnim osebam prepreči dostop do temeljnih človekovih, državljanskih, političnih, ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic. Zato te osebe pogosto živijo v razmerah dolgotrajne marginalizacije in diskriminacije ter se srečujejo s številnimi težavami, kot so nezmožnost prejemanja zdravstvene pomoči, dostopa do izobraževanja, pridobitve lastnine, zakonite zaposlitve, ne morejo se poročiti ali odpreti bančnega računa.

Čeprav se brezdržavljanost lahko pojavi v različnih okoliščinah, so najpogostejši vzroki zanj nasledstvo države,⁴ slabo opredeljeni ali diskriminatorni zakoni o državljanstvu in samovoljni odvzem državljanstva. Brezdržavljanost je lahko tudi posledica prisilnega razseljevanja in prisilnih migracij ter je lahko posledica težav ljudi pri dostopu do dokumentov civilne registracije (npr. rojstnih listov), ki so potrebni za pridobitev ali potrditev državljanstva.

V skladu s sklepi Sveta PNZ z dne 3. in 4. decembra 2015⁵ mora EMN vzpostaviti platformo za

Sarah

Sarah je bila rojena v Demokratični republiki Kongo kot dvojna državljanica, in sicer kongovski materi in ruandskemu očetu. Ko so njene starše aretirali zaradi obtožb vohunjenja, je Sarah pri 15 letih pobegnila v Evropo (država X). Njena prošnja za azil je bila zavrnjena, vendar je oblasti niso mogle odstraniti. Ko je zaprosila za dovoljenje za začasno prebivanje (edina možnost za osebe v njenem položaju, ki se ne morejo vrniti), je ugotovila, da je izgubila obe prejšnji državljanstvi in da je brez državljanstva. Ker ji državi nista hoteli izdati osebnih dokumentov, tudi ni mogla pridobiti dovoljenja za začasno prebivanje v državi X. Zdaj, več kot 12 let pozneje, je še vedno v enakem položaju in ne more (ponovno) pridobiti kongovskega ali ruandskega državljanstva. Ker država X nima postopka za priznanje ali ureditev statusa oseb brez državljanstva, Sarah ne more študirati, delati ali si ustvariti družine.

izmenjavo informacij in dobrih praks na področju brezdržavljanosti.

Ta informator EMN za leto 2023 je najnovejši v seriji informatorjev platforme EMN o brezdržavljanosti, pred tem sta bila objavljena še dva, in sicer leta 2016 in 2020. Posodablja se s prispevki sodelujočih držav članic EMN in držav opazovalk EMN. Informacije, povezane z Združenim kraljestvom, so bile odstranjene, ker Združeno kraljestvo ni več država članica EMN, vendar ostajajo v prejšnjih informatorjih.

Ta informator EMN posodablja informator o brezdržavljanosti v EU iz leta 2020, s katerim je bila posodobljena različica iz leta 2016 z ad hoc poizvedbo

1 UNHCR, [UNHCR – Polletni trendi 2022](#), 2022, nazadnje obiskano 24. marca 2023.

2 UNHCR, [Globalni trendi – Prisilno razseljevanje leta 2018](#), 2018, nazadnje obiskano 24. marca 2023; „Glede oseb, ki veljajo za osebe brez državljanstva v okviru UNHCR, ta številka vključuje zadevne osebe, za katere veljata dva ločena latvijska zakona. Za 174 oseb se uporablja zakon Republike Latvije o osebah brez državljanstva z dne 17. februarja 2004. Za 224.670 oseb se uporablja latvijski zakon z dne 25. aprila 1995 o statusu bivših državljanov ZSSR, ki niso državljani Latvije ali katere druge države (osebe brez državljanstva). V Latviji imajo osebe brez državljanstva po zakonu pravico prebivati v Latviji ter vrsto pravic in obveznosti, ki na splošno presegajo pravice, določene v Konvenciji o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954, vključno z varstvom pred odstranitvijo, in se lahko trenutno kot taki štejejo za osebe, za katere se konvencija ne uporablja v skladu s točko ii drugega odstavka 1. člena.“

3 Uporabljajo se različni viri ali kategorije podatkov o številu oseb brez državljanstva, ki prebivajo na ozemlju držav (članic), za različna obdobja. Na splošno so v večini držav članic EU podatki o osebah brez državljanstva na voljo iz podatkov o dovoljenju za prebivanje, podatkov iz registra prebivalstva ali podatkov o priznanih osebah brez državljanstva v obdobju 2019–2021. Bilo je nekaj izjem, na primer kadar se uporablja drugačna kategorija ali ni bilo mogoče ločiti podatkov o osebah brez državljanstva od podatkov o osebah z neznanim državljanstvom.

4 Nasledstvo držav pomeni spremembo suverenosti nad ozemljem ali „nadomestitev ene države z drugo glede odgovornosti za mednarodne odnose posameznega ozemlja“; glej točko v prvega odstavka 2. člena Dunajske konvencije o nasledstvu držav glede pogodb, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_2_1978.pdf, nazadnje obiskano 23. marca 2023.

Svet Evropske unije, „Svet sprejel sklepe o apatridnosti“, 2015, <https://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2015/12/04/coun-cil-adopts-conclusions-on-statelessness/>, nazadnje obiskano 23. marca 2023.

5 Svet Evropske unije, „Svet sprejel sklepe o apatridnosti“, 2015, <https://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2015/12/04/coun-cil-adopts-conclusions-on-statelessness/>, nazadnje obiskano 23. marca 2023.

EMN,⁶ ki sta jo marca 2019 skupaj sprožila EMN Irska in EMN Luksemburg v okviru priprav na tehnično konferenco, ki sta jo skupaj organizirali v Dublinu maja 2019. Ad hoc poizvedba in konferenca sta bili osredotočeni na povezavo med dodelitvijo statusa osebe brez državljanstva in dovoljenjem za prebivanje.

Informator iz leta 2020 temelji tudi na rezultatih predhodnega dela, vključno z ad hoc poizvedbami mreže

EMN Luksemburg leta 2015 in 2016 ter političnim poročilom, ki je nastalo na konferenci mreže EMN Luksemburg z naslovom „Tackling statelessness: Exchange of Experiences and Good Practices“ 15. aprila 2016 v Luksemburgu. Informator iz leta 2020 je bil posodobljen z drugimi viri informacij, ki so pomagale zapolniti nekatere vrzeli v analizi.

2 KLJUČNE UGOTOVITVE

V tem informatorju je opredeljenih več ključnih ugotovitev:

- Štiriindvajset držav članic EU ter Norveška in Gruzija so pogodbenice Konvencije o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954 (konvencija iz leta 1954), 20 držav članic EU pa je pogodbenic Konvencije o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961 (konvencija iz leta 1961). Od prve izdaje tega informatorja leta 2016 je Ciper v parlamentu vložil predlog zakona za pristop h konvenciji iz leta 1954, ki pa do 1. marca 2023 še ni bil sprejet. Malta je h konvenciji iz leta 1954 pristopila 11. decembra 2019.¹¹ Dve državi članici EU sta finalizirali pristop h konvenciji iz leta 1961 – Luksemburg 21. septembra 2017 in Španija 25. septembra 2018.¹² Gruzija je h konvenciji iz leta 1961 pristopila 1. julija 2014.
- Postopki, ki jih države članice EU uporabljajo za ugotavljanje statusa oseb brez državljanstva, niso usklajeni in vključujejo:
 - posebne upravne postopke ugotavljanja,¹³
 - splošne upravne postopke ali je ugotavljanje zajeto v drugi upravni postopek;
 - upravne postopke ad hoc;
 - sodne postopke (Belgija, če prosilec nima zakonitega prebivališča v državi).
- Večina držav članic EU nima vzpostavljene neposredne povezave med ugotavljanjem brezdržavljanosti in izdajo posebnega dovoljenja za prebivanje. Zato posameznik, ki je bil priznan kot oseba brez državljanstva, nima samodejne pravice do zadrževanja v državi, ki je ugotovila, da je oseba brez državljanstva.¹⁴ Zelo malo držav članic EU¹⁵ posamezniku izda dovoljenje za prebivanje na podlagi priznanja statusa osebe brez državljanstva – v večini držav morajo osebe brez državljanstva, ki želijo urediti svoj status, zaprositi za dovoljenje za prebivanje iz drugih razlogov. To je lahko zapleteno, če ne izpolnjujejo meril (npr. nimajo finančnih sredstev ali ne morejo izpolniti zahtev glede dokazil).
- Dostop do trga dela, izobraževanja in usposabljanja, zdravstvenega varstva in socialne pomoči ni odvisen od ugotovitve statusa osebe brez državljanstva, ampak od dovoljenja za prebivanje, ki ga oseba brez državljanstva lahko pridobi. Zaradi tega se lahko osebe brez državljanstva, ki ne morejo pridobiti dovoljenja za prebivanje, v nekaterih državah članicah EU znajdejo v pravni praznini.
- Večina držav članic EU do neke mere olajšuje dostop do državljanstva za otroke brez državljanstva, rojene na njihovem ozemlju. V večini držav velja načelo *ius soli* za podelitev državljanstva ob rojstvu otrokom, rojenim brez državljanstva v državi, pod določenimi pogoji. Nekatere države članice EU, ki ne uporabljajo načela *ius soli* ob rojstvu, omogočajo poznejšo pridobitev državljanstva z naturalizacijo (npr. Nizozemska). Zgolj polovica držav članic EU pa ima vzpostavljene popolne zaščitne ukrepe proti brezdržavljanosti ob rojstvu, zakonodaja drugih

6 EMN, „Povezava med priznanjem statusa osebe brez državljanstva in pravico do prebivanja“, ad hoc poizvedba; odgovori, prejeti od 24 držav: AT, BE, BG, CY, CZ, DE, EE, EL, ES, FI, FR, HR, , IE, LT, LV, LU, MT, NL, PT, SK, SE in NO. Informacije za AT so bile posodobljene ob pomoči UNHCR in niso namenjene objavi, zato niso upoštevane v besedilu.

7 EMN, „Exploring the interrelationship between recognition of statelessness, residence permits and associated rights in the EU Member States and Norway“, tehnična konferenca, Dublin, 7. maj 2019.

8 Odgovore je poslalo 23 držav: AT, BE, CZ, EE, ES, FI, FR, DE, HR, HU, IE, LT, LU, MT, NL, PL, SE, SI, SK in NO ter UK. Informacije iz Združenega kraljestva so bile izbrisane, ker ni več članica EMN.

9 Prva poizvedba ad hoc je bila posodobitev poizvedbe ad hoc iz leta 2015. Odgovore je poslalo 25 držav: AT, BE, BG, HR, CY, CZ, EE, FI, FR, DE, HU, IE, IT, LV, LT, LU, NL, PL, PT, SE, SI, SK in NO ter UK. Na drugo poizvedbo ad hoc, „On statelessness: minors born in exile and unaccompanied minors“, je odgovore poslalo 21 držav: AT, BE, HR, CZ, EE, FI, FR, DE, HU, IT, LV, LT, LU, NL, PL, PT, SE, SI, SK in NO ter UK.

10 Na primer Evropski parlament, „Practices and Approaches in EU Member States to Prevent and End Statelessness“, Odbor LIBE, 2015.

11 Listina Malte o pristopu h Konvenciji o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954 je bila podpisana 8. novembra 2019 in s pridržki deponirana pri Uradu generalnega sekretarja ZN 11. decembra 2019. Pristop je začel veljati devetdeseti dan po datumu deponiranja listine o pristopu.

12 Zbirka pogodb Organizacije združenih narodov, <https://treaties.un.org>, nazadnje obiskano 23. marca.

13 BG, ES, FR, HU, IT, LU, LV.

14 Čeprav konvencija iz leta 1954 od držav izrecno ne zahteva, da se osebi brez državljanstva podeli pravica do prebivanja, bi podelitev takega dovoljenja izpolnila cilj in namen Pogodbe. To se kaže v praksi držav s posebnimi postopki za ugotavljanje brezdržavljanosti; UNHCR, „Handbook on Protection of Stateless Persons“, 2014, točke od 147 do 152, <http://www.refworld.org/docid/53b676aa4.html>, nazadnje obiskano 23. marca.

15 ES, FR, HU, IT, LV.

držav članic EU pa ne vsebuje zaščitnih ukrepov ali jih vsebuje le delno, zaradi česar se otroci rojevajo brez državljanstva.¹⁶

- Za mladoletnike brez spremstva brez državljanstva ni posebnega postopka ugotavljanja, ki bi upošteval njihovo posebno ranljivost. Večina držav članic EU, ki imajo postopek ugotavljanja za odrasle, ga brez prilagoditve uporablja tudi za mladoletnike brez spremstva. V večini primerov je imenovan

skrbnik, ki spremlja mladoletnika, medtem ko države članice EU s posebnim postopkom ugotavljanja brezdržavljanosti zagotavljajo pravno pomoč (razen Latvije). Vendar tako kot odrasli prosilci tudi mladoletnik v postopku določanja nosi dokazno breme.

- Razen v nekaterih državah članicah EU otroci, rojeni na poti v EU, v državi prihoda ne morejo pridobiti rojstnega lista ali enakovrednega dokumenta.

3 STANJE IZVAJANJA KONVENCIJ O STATUSU OSEB BREZ DRŽAVLJANSTVA IZ LET 1954 IN 1961

Najpomembnejša mednarodna instrumenta o osebah brez državljanstva sta Konvencija o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954 in Konvencija zmanjšanju števila oseb brez državljanstva iz leta 1961. Konvencija iz leta 1954 podaja opredelitev „osebe brez državljanstva“ in predstavlja temelj mednarodnega pravnega okvira za obravnavanje brezdržavljanosti. Konvencija iz leta 1961 določa pravila za podelitev in odvzem državljanstva, če so izpolnjeni določeni pogoji, da bi preprečili brezdržavljanost in zmanjšali število oseb brez državljanstva. Vse države članice EU niso pogodbenice teh konvencij.

3.1 Pristop h konvenciji iz leta 1954

Trenutno je h konvenciji iz leta 1954 pristopilo 24 držav članic EU¹⁷ ter Norveška in Gruzija.¹⁸ Ciper, Estonija in

Poljska še niso pristopile.¹⁹ Malta je h konvenciji iz leta 1954 pristopila 12. decembra 2019. Ciper je leta 2011 vložil predlog zakona o pristopu h konvenciji iz leta 1954, vendar postopek še ni zaključen.

3.2 Pristop h konvenciji iz leta 1961

Doslej je h konvenciji iz leta 1961 pristopilo 20 držav članic EU²⁰ ter Norveška in Gruzija. Francija²¹ jo je podpisala, vendar je še ni ratificirala, šest držav članic EU²² pa (še) ni pristopilo. Luksemburg je h konvenciji iz leta 1961 pristopil 21. septembra 2017, Španija pa 25. septembra 2018. Pet držav članic EU²³ h konvenciji iz leta 1961 ne namerava pristopiti.

¹⁶ Informacije je zagotovil UNHCR.

¹⁷ AT, BE, BG, CZ, DE, DK, EL, ES, FI, FR, HR, HU, IE, IT, LT, LU, LV, MT, NL, PT, RO, SE, SI, SK.

¹⁸ GE je pristopila 23. decembra 2011.

¹⁹ Organizacija združenih narodov (OZN), Konvencija zmanjšanju števila oseb brez državljanstva, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=V-4&chapter=5&clang=en, nazadnje obiskano 24. marca 2023.

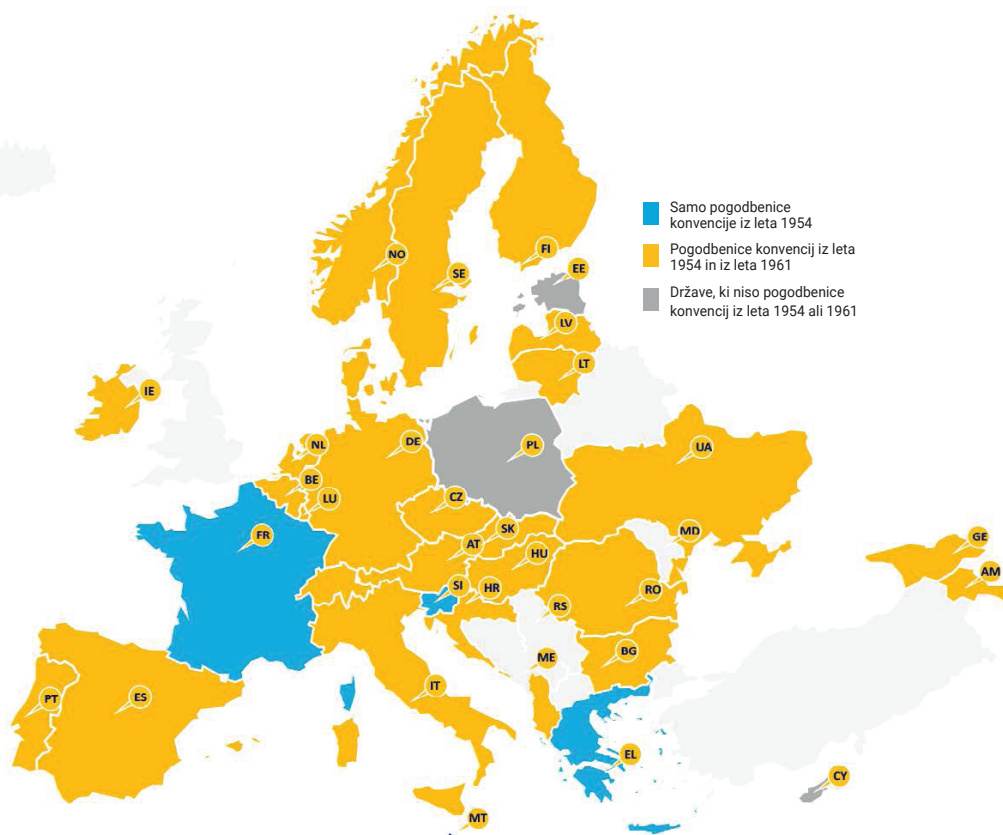
²⁰ AT, BE, BG, CZ, DE, DK, ES, FI, FR, HU, IE, IT, LT, LU, LV, NL, PT, RO, SE, SK.

²¹ Zakon z dne 16. marca 1998 o državljanstvu vsebuje določbo, ki prepoveduje odločanje o odvzemu državljanstva, če to pomeni, da oseba ostane brez državljanstva.

²² CY, EE, EL, MT, PL, SI.

²³ EE, FR (sedanja vlada ne namerava vložiti predloga parlamentu v ratifikacijo), MT, PL, SI.

Slika 1: Države pogodbenice Konvencije o statusu oseb brez državljanstva v Evropi

Te države članice EU so navedle naslednje razloge, da niso pristopile h konvenciji:

- Estonija ugotavlja, da je njen zakon o državljanstvu delno v nasprotju s konvencijo;
- Malta meni, da njena zakonodaja že vsebuje nekatere glavne določbe konvencije iz leta 1961, vendar pa odločitve o pristopu še ni sprejela.²⁴

- Poljska meni, da bi pristop postavil osebe brez državljanstva v privilegiran položaj v primerjavi s tujci, ki že zakonito prebivajo na Poljskem;
- Slovenija ima pridržke glede uporabe 12. člena konvencije iz leta 1961 v povezavi s 1. členom. Vendar njena veljavna zakonodaja vsebuje večino določb konvencije in v določenih okoliščinah zagotavlja lažje pogoje za pridobitev državljanstva.

4 POSTOPKI ZA UGOTAVLJANJE BREZDŽAVLJANSKOSTI²⁵

Postopki za ugotavljanje brezdržavljanosti, in sicer mehanizem za ugotavljanje, ali je oseba brez državljanstva, je praktičen predpogoj za zagotavljanje varstva oseb brez državljanstva. Konvencija iz leta 1954 določa mednarodnopravno opredelitev pojma „oseba brez državljanstva“, vendar ne predpisuje posebnega mehanizma za ugotavljanje brezdržavljanosti. Države pogodbenice konvencije morajo ugotoviti, kdo izpolnjuje pogoje za osebo brez državljanstva v skladu s 1. členom, da bi tem osebam zagotovile standard

obravnave, določen v konvenciji. Identifikacija oseb brez državljanstva lahko poteka tudi v upravnih, sodnih ali drugih postopkih, ki niso posebej pripravljeni v ta namen.

Večina držav članic EU²⁶ in Norveška nimata posebnega postopka za ugotavljanje brezdržavljanosti. Čeprav Slovaška republika nima upravnega postopka, obstaja pravna podlaga za odobritev stalnega prebivališča osebam brez državljanstva za obdobje petih let.

24 EE meni, da njen zakon o državljanstvu temelji na načelu *ius sanguinis*, medtem ko konvencija predvideva podelitev državljanstva osebi, rojeni na njenem ozemlju, ki bi bila sicer brez državljanstva (*ius solis*). Vendar po mnenju UNHCR konvencija iz leta 1961 ne predpisuje načina pridobitve, ki bi ga morale sprejeti države pogodbenice.

25 Informacije iz informatorja EMN iz leta 2016, posodobljene na podlagi odgovorov na ad hoc proizvodbo EMN, ki je bila objavljena 18. marca 2019. Države članice EU in Gruzija so informacije pregledale na začetku leta 2023 in niso poročale o spremembah.

26 AT, BE, CZ, DE, EE, FI, HR, IE, LT, MT, NL, PL, SE, SI, SK.

Osem držav članic EU²⁷ in Gruzija ima poseben postopek za ugotavljanje brezdržavljanosti. Bolgarija je poseben postopek sprejela decembra 2016.²⁸ Aprila 2019 je bila s spremembami zakona o tujcih v Republiki Bolgariji določena možnost izdaje dovoljenja za stalno prebivanje osebam s priznanim statusom osebe brez državljanstva, kar bi jim omogočilo dovoljeno prebivanje. Spremembe so začele veljati oktobra 2019. Uredba o izvajanju zakona o tujcih v Republiki Bolgariji bo določila posebna pravila za izvajanje teh sprememb.

V Grčiji ministrstvo za zaščito državljanov in ministrstvo za notranje zadeve trenutno preučujeta osnutek predsedniške uredbe, ki določa podrobnosti postopka za ugotavljanje brezdržavljanosti.

Na Nizozemskem je predstavniki dom 31. maja 2022 sprejel zakonodajni predlog o ugotavljanju brezdržavljanosti, ki ga nizozemski senat trenutno obravnava. Ko bo zakon sprejet, bo določal postopek, po katerem bo lahko oseba, ki ji nobena država ne priznava državljanstva, „ki ima neposredne interese v tej državi in ima stalno ali običajno prebivališče na Nizozemskem“, pri okrožnem sodišču v Haagu vložila prošnjo za ugotovitev, ali je oseba brez državljanstva. Hkrati so bile sprejete spremembe zakona o državljanstvu Nizozemske in zakona o potnih listih, ki jih senat trenutno obravnava. Te spremembe bi otrokom brez državljanstva in brez dovoljenja za prebivanje omogočile pridobitev nizozemskega državljanstva po petih letih „stalnega in glavnega prebivališča“ na Nizozemskem.

Države članice EU nimajo standardiziranega postopka za ugotavljanje brezdržavljanosti. Medtem ko imajo nekatere poseben postopek, druge uporabljajo splošne upravne postopke, posebno upravno prakso ali pa postopek ugotavljanja izvajajo v okviru drugih upravnih postopkov (npr. državljanstvo, dovoljenje za prebivanje, postopki mednarodne zaščite ali po uradni dolžnosti).

4.1 POSEBNI POSTOPKI ZA UGOTAVLJANJE BREZDRŽAVLJANSKOSTI

Posebni postopki ugotavljanja brezdržavljanosti, določeni v zakonodaji,²⁹ se od države do države zelo razlikujejo.

Bolgarija ima poseben postopek za ugotavljanje brezdržavljanosti. Postopek je brezplačen, prosilci imajo pravico do razgovora in pritožbe, brezplačno pravno pomoč pa zagotavljajo nevladne organizacije. Med postopkom se prosilcem ne zagotovi status

zaščite, zato nimajo dostopa do osnovnih storitev. Če se osebi prizna status osebe brez državljanstva, lahko dobi pravico do prebivanja.³⁰

Postopek se začne, ko oseba, ki želi, da se ji prizna status osebe brez državljanstva, vloži pisno prošnjo pri direktoratu za migracije ali sektorjih in skupinah za migracije pri regionalnih direktoratih ministrstva za notranje zadeve. Ob vložitvi prošnje ti organi prosilce obvestijo o procesnih pravicah in obveznostih. Med postopkom mora prosilec utemeljiti svojo trditev o brezdržavljanosti, zlasti: (a) svoj kraj rojstva, (b) prejšnje prebivališče in (c) državljanstvo staršev ali drugih družinskih članov. Vlogi morajo priložiti rojstni list, če ga imajo. Za razjasnitev dejstev in okoliščin v postopku ugotavljanja brezdržavljanosti lahko direktorat za migracije ali sektorji in skupine za migracije pri regionalnih direktoratih ministrstva za notranje zadeve po opravljenem razgovoru posredujejo kopijo dokumentov ministrstvu za zunanje zadeve za upravno pomoč. To nato posreduje zahtevane informacije, če jih prejme. Dokazno breme si delita upravni organ in prosilec.

Na Češkem se lahko status osebe brez državljanstva določi s posebnim upravnim postopkom. Pristojni organ je oddelek za azil in migracijsko politiko ministrstva za notranje zadeve. Od avgusta 2021 sprememba zakona o prebivanju tujcev določa osnovne mehanizme za prošnje na podlagi konvencije iz leta 1954.

V Franciji prosilec osebno vloži podpisano prošnjo, ki ji priloži dve fotografiji, potno listino (če jo ima) in dokumente o osebnem stanju. Vse dokumente je treba predložiti francoskemu uradu za zaščito beguncev in oseb brez državljanstva (OFPRA), ki je pristojni organ za ugotavljanje brezdržavljanosti.³¹

OFPRA lahko prosilca povabi na osebni razgovor (vendar to ni obvezno), na katerem se lahko prosilec izrazi v izbranem jeziku, po potrebi ob pomoči prevajalca. Prosilce lahko spremlja tudi odvetnik ali predstavnik združenja, če se OFPRA s tem strinja (zakonsko ni obvezno).³² Dokazno breme je deljeno, vendar je dokazni standard višji kot v azilnih zadevah. Urad OFPRA lahko pomaga pri zbiranju dokazov tako, da stopi v stik z ustreznimi pristojnimi organi v drugih državah. Dopustne so vse vrste dokazov.

V Gruziji mora prosilec vložiti prošnjo pri agenciji za razvoj javnih storitev (PSDA) v okviru ministrstva za pravosodje. Če prosilec nima osebnega dokumenta, se njegova istovetnost lahko preveri s pisno izjavo pooblaščenih oseb državnega organa ali organa lokalne samouprave, zdravstvene ali izobraževalne

27 BG, CZ, ES, FR, HU, IT, LU, LV. Češka republika ima zaradi spremembe zakona o tujcih (zakon št. 326/1999 Sb. o prebivanju tujih državljanov na ozemlju Češke republike) zdaj poseben upravni postopek. Z zakonom 2015-925 z dne 29. julija 2015 je bilo v Franciji v zakoniku o vstopu in prebivanju tujcev ter pravici do azila (CESEDA) sprejeto posebno poglavje za osebe brez državljanstva (od L812-1. do L812-8. člena CESEDA). LU ima upravna navodila, in ne zakonsko določenega posebnega postopka.

28 Evropska mreža za brezdržavljanost, Bolgarija je v nacionalno pravo sprejela postopek za ugotavljanje brezdržavljanosti, 2016, [Bulgaria introduces a statelessness determination procedure into national law](#) | European Network on Statelessness, nazadnje obiskano 23. marca 2023.

29 Na primer BG, ES, FR, HU, IT, LV in GE.

30 Četrty odstavek 211. člena zakona o tujcih določa, da se osebi s statusom osebe brez državljanstva v Republiki Bolgariji, ki ne izpolnjuje pogojev za izdajo dovoljenja za stalno ali dolgoročno prebivanje, lahko dovoli podaljšano prebivanje do enega leta v skladu s predpisi za izvajanje zakona o tujcih.

31 L812-2. člen CESEDA, sprejet z uredbo št. 2015-1166 z dne 21. septembra 2015.

32 R812-2. člen CESEDA, sprejet z uredbo št. 2015-1166 z dne 21. septembra 2015 in spremenjen z uredbo št. 2018-1159 z dne 14. decembra 2018.

ustanove (otroškega varstva) ali mednarodne organizacije ali nevladne organizacije ter z notarsko overjenimi pisnimi podatki dveh polnoletnih in poslovno sposobnih oseb. Prosilcu lahko brezplačno pomaga tolmač. Dokazno breme si delita prosilec in PSDA. PSDA lahko za pridobitev informacij, potrebnih za sprejetje odločitve, zaprosi za pomoč gruzijska diplomatska in konzularna predstavništva v tujini, druge javne organe ter mednarodne ali nevladne organizacije. Obvezen je razgovor s prosilcem. Postopek ugotavljanja brezdržavljanosti traja šest mesecev in se lahko podaljša za največ tri mesece.

Če se v kateri koli fazi postopka ugotavljanja brezdržavljanosti ugotovi potreba po mednarodni zaščiti, PSDA prekine postopek in zadevo v treh dneh posreduje pristojnemu organu (ministrstvu za notranje zadeve), da začne postopek ugotavljanja statusa begunca ali humanitarnega statusa. Če mednarodna zaščita prosilcu ni odobrena, se nadaljuje postopek ugotavljanja brezdržavljanosti. Če se ugotovi, da je oseba brez državljanstva, se prosilcu dodelijo status, osebni dokumenti, dovoljenje za prebivanje (za čas trajanja dovoljenja za prebivanje se izda e-kartica za prebivanje) in potni list osebe brez državljanstva, ki velja dve leti.

Na Madžarskem lahko zadevna oseba vloži prošnjo pisno ali ustno pri regionalnih direktoratih urada za priseljevanje in državljanstvo (OIN) v kraju svojega prebivališča. Prosilec mora podati ustno izjavo, ki se nato registrira. Če je vloga vložena ustno in prosilec ne govori madžarsko, pristojni regionalni organ zagotovi tolmača, ki govori njegov materni jezik ali jezik, ki ga razume. Tolmač ni potreben, če uradnik, ki vodi zadevo, govori prosilčev materni jezik ali drug jezik, ki ga razume, in če se prosilec s tem pisno strinja. Vložitev je brezplačna. Stroške tolmačenja in pravne pomoči plača država. Prosilec se osebno udeleži postopka in razgovora, pri čemer ga po njegovi izbiri spremlja njegov pravni zastopnik. V kateri koli fazi postopka določanja lahko sodeluje UNHCR. Dokazno breme je predvsem na strani prosilca, vendar bi morali dejavno prispevati tudi organi. Za mladoletnike brez spremstva se po uradni dolžnosti imenujejo skrbniki. V skladu z odločitvijo ustavnega sodišča³³ in resolucijo z dne 30. septembra 2015 je postopek ugotavljanja brezdržavljanosti odprt za vse osebe brez državljanstva, ne le za tiste, ki zakonito prebivajo na Madžarskem.

Italija ima dva postopka za ugotavljanje brezdržavljanosti: sodnega in upravnega. Upravni postopek je alternativa sodnemu postopku: v prvem je treba izpolniti strogo dokazno breme, v drugem pa ni dokaznih omejitev.

V upravnem postopku oseba brez državljanstva pri ministrstvu za notranje zadeve vloži vlogo, ki vsebuje

njen rojstni list in potrdilo o zakonitem prebivališču. Dokazni standard je enak kot v azilnem postopku, vendar dokazno breme nosi prosilec, medtem ko je v sodnem postopku dokazno breme deljeno. Pravna pomoč ni zagotovljena. Za začetek upravnega postopka je treba plačati kolkovino.

Ministrstvo za notranje zadeve trenutno preučuje možnost večje prožnosti pri uporabi zgoraj navedenih meril. Poleg tega ministrstvo za notranje zadeve ocenjuje, ali naj ponovno začne medinstitucionalno razpravo o pravnem statusu Romov, Sintov in Caminantov (RSC) ter izvajanje memorandumov o soglasju z UNHCR, da bi združili azilne postopke in postopke ugotavljanja brezdržavljanosti. Za upravni postopek je pristojno ministrstvo za notranje zadeve, v sodnem postopku pa se uporabljajo pravila rednega civilnega sodnega postopka. V tovrstnih postopkih ministrstvo za notranje zadeve ni strogo nasprotna stranka, temveč opravlja nadzorno funkcijo za zaščito gotovosti odnosov.

Sodni postopek se lahko sproži ne glede na upravni postopek ali po njegovem neuspešnem zaključku. Začne se lahko, tudi če prosilec nima dovoljenja za prebivanje. Pri vložitvi tožbe pri civilnem sodišču mora vlagatelju pomagati odvetnik,³⁴ od italijanske države pa lahko prejme brezplačno pravno pomoč v skladu z zakonsko določenimi merili. Za sodne takse in stroške mora prosilec predložiti vse razpoložljive dokumente, ki podpirajo njegov zahtevek. Stanje brez državljanstva je treba dokazati z dokazili o dejstvih, zaradi katerih je oseba izgubila državljanstvo ali ga ni pridobila, v skladu s predpisi referenčne države. Sodno preverjanje se uporablja, kadar ni dovolj dokumentarnih dokazov in je sodnik dolžan uporabiti svoja preiskovalna pooblastila, da zapolni dokazne vrzeli. Za sodne postopke se uporablja skrajšani ugotovitveni postopek. Z reformo, uvedeno z zakonom št. 46/2017, je bil sodni postopek decentraliziran na 26 specializiranih oddelkov za mednarodno zaščito, migracije in brezdržavljanost pri civilnih sodiščih. Zakon št. 46/2017 je določil, da se pristojnost specializiranega oddelka za migracije, mednarodno zaščito in prosto gibanje državljanov EU razširi tudi na spore v zvezi z ugotavljanjem brezdržavljanosti.

V Latviji se brezdržavljanost ugotavlja v okviru posebnega postopka, ki je na voljo vsem osebam brez državljanstva, ne glede na to, ali v državi prebivajo zakonito. Postopek je brezplačen. Prosilec mora vložiti pisno prošnjo³⁵ in predložiti osebni identifikacijski dokument, rojstni list in potrdilo tujega pristojnega organa, da oseba ni državljan zadevne države, ali dokument, ki dokazuje, da tega dokumenta ne more pridobiti, ter kateri koli drug ustrezen dokument. Po vložitvi prošnje lahko prosilec ostane v državi.

33 V skladu z resolucijo 6/2015 (II.25) je izraz „zakonito“ v prvem odstavku 76. člena zakona II iz leta 2007 o sprejemu in pravici do prebivanja državljanov tretjih držav (RRTN) v nasprotju s temeljnim zakonom in razveljavljen z učinkom od 30. septembra 2015.

34 V sodnih postopkih velja pravilo, da je treba vse zadeve vložiti ob pomoči odvetnika (obstajajo nekatere izjeme, vendar postopek za ugotavljanje brezdržavljanosti ni med njimi). Prosilec mora plačati enotni prispevek v višini 259 EUR in sodne stroške. Če oseba teh stroškov ne more kriti, lahko pri nacionalnem odvetniškem združenju zaprosi za vključitev v sistem brezplačne pravne pomoči.

35 Prosilec pri izpolnjevanju vloge pomaga pristojni organ.

V skladu z zakonom o osebah brez državljanstva zakonito prebivališče ni pogoj za vložitev prošnje.³⁶ Dokazno breme nosi prosilec, vendar si ga v praksi deli z uradom za državljanstvo in migracije. Če je prosilec pridržan, ker je njegov položaj neurejen in nima veljavnih potnih listin, lahko državna mejna straža stopi v stik s tujimi veleposlaništvu, da zbere potrebno dokumentacijo. Odločitev o dodelitvi ali zavrnitvi statusa osebe brez državljanstva se sprejme v treh mesecih po vložitvi prošnje. To obdobje se lahko podaljša do enega leta.

V Luksemburgu je bil novembra 2016 uveden poseben upravni postopek ugotavljanja.³⁷ Tujec, ki ne more prejeti državljanstva nobene države in prebiva v Velikem vojvodstvu Luksemburg, mora pri oddelku za tujce direktorata za priseljevanje vložiti podpisano prošnjo,³⁸ ki vsebuje njegove osebne podatke in podrobno obrazložitev, zakaj nima državljanstva. Vlagatelji morajo priložiti zadostna dokazila, ki podpirajo njihove trditve.³⁹ Oddelek za tujce preuči vsa dokazila, ki jih je predložil prosilec, in zbere vse druge ustrezne informacije, da ugotovi, katere države (če obstajajo) lahko prosilcu podelijo državljanstvo. Po potrebi se lahko prosilec povabi na razgovor ali pozove, da predloži dodatna dokazila ali dodatne informacije. Dokazno breme nosi prosilec, vendar je omejeno na ugotovitev, da nima državljanstva nobene upoštevne države (npr. države rojstva, države, v kateri prebivajo njegovi družinski člani, ali države, v kateri je živel prej). S soglasjem prosilca lahko organi zahtevajo dodatne informacije od različnih držav, s katerimi je prosilec morda povezan. Med obravnavo prošnje prosilec nima pravice do prebivanja v državi in lahko se mu izda odločba o odstranitvi, če njegov položaj ni urejen.⁴⁰ Oddelek za tujce lahko odloči v treh mesecih po vložitvi prošnje. Če je zadeva zapletena, se lahko ta rok podaljša.

V Španiji mora prosilec v enem mesecu po prihodu na špansko ozemlje vložiti prošnjo pri španskem uradu za azil in begunce (OAR), na uradu za tujce ali na policijski postaji. V prošnji mora pojasniti, zakaj nima državljanstva, in predložiti vsa ustrezna dokazila.

Dokazno breme nosi prosilec, vendar je v praksi porazdeljeno. Po potrebi, in če se zahteva razgovor, prosilcu pomaga tolmač. Minister za notranje zadeve odloči o prošnji v treh mesecih po njeni vložitvi.

4.2 SODNI POSTOPKI, KI JIH DRŽAVE ČLANICE EU UPORABLJAJO ZA UGOTAVLJANJE BREZDRŽAVLJANSKOSTI

V Belgiji so v skladu s 632.a členom sodnega zakonika za priznavanje oseb brez državljanstva pristojna le družinska sodišča na sedežu pritožbenega sodišča (na območju katerega ima prosilec stalno prebivališče, ali alternativno, kjer se prosilec nahaja).⁴¹ Zoper odločbo se je mogoče pritožiti pri pritožbenem sodišču. Med postopkom prosilci niso upravičeni do začasnega pravnega statusa in nimajo nobenih pravic iz priznanja statusa osebe brez državljanstva. Dokazno breme nosi prosilec, ki mora dokazati, da nikoli ni imel državljanstva držav, s katerimi je povezan, na primer: (1) države prebivališča; (2) države rojstva; ali (3) države, katere državljani so njegovi družinski člani. Sicer mora prosilec dokazati, da je državljanstvo izgubil in ga ne more ponovno pridobiti.

V Italiji prosilcu za dostop do sodnega postopka ni treba predložiti posebnih dokumentov, vendar mu mora pri vložitvi tožbe pri civilnem sodišču pomagati odvetnik. Zaslišanja razporeja sodnik ob upoštevanju zapletenosti zadeve (glej točko 5.1).

4.3 UPRAVNI POSTOPKI, KI JIH DRŽAVE ČLANICE EU UPORABLJAJO ZA UGOTAVLJANJE BREZDRŽAVLJANSKOSTI

Države članice EU imajo različne pristope k ugotavljanju brezdržavljanosti, bodisi v splošnih upravnih postopkih bodisi v okviru drugih upravnih postopkov. Nekatere države članice EU uporabljajo splošne upravne postopke, poseben upravni postopek ali prakso ali pa ugotavljanje poteka v okviru drugega upravnega postopka (npr. vloge za državljanstvo, prebivanje ali mednarodno zaščito).

Na Finskem se za ugotavljanje državljanstva osebe ali tega, ali je oseba brez državljanstva, uporablja upravni postopek. Finski urad za priseljevanje (MIGRI) na prošnjo prosilca ali javnega organa določi status državljanstva posameznika, ki prebiva na Finskem. Pri ugotavljanju državljanstva se MIGRI opira na identifikacijske dokumente, podatke o kraju rojstva, kraju prejšnjega prebivališča in nacionalno zakonodajo zadevnih držav ter primerja prakse pridobivanja državljanstva v različnih državah.

Upošteva tudi izjavo prosilca in vse razpoložljive informacije o državljanstvu njegovih družinskih članov (zlasti staršev). Dokazno breme si delita prosilec in

36 Oseba brez državljanstva, ki zaprosi za priznanje statusa osebe brez državljanstva, nima veljavne potne listine in ne more zapustiti države.

37 Luksemburška vlada, informacijski portal, Guichet.Lu, <https://guichet.public.lu/en/citoyens/immigration/cas-specifiques/apatrie/demande-statut-apatrie.html#:~:text=The%20application%20form%20must%20be,a%20national%20of%20any%20state>, nazadnje obiskano 30. marca 2023.

38 Prošnjo lahko vloži tretja oseba s pooblastilom ali odvetnik.

39 Če ta dokumentacija ni napisana v angleškem, nemškem ali francoskem jeziku, je treba vlogi priložiti uradni prevod sodnega tolmača.

40 Postopek spreminja sodno prakso upravnega sodišča, št. 36744C z dne 27. oktobra 2015, ki je navedlo, da niti redno prebivališče niti redna prisotnost nista nujna pogoja za uporabo in priznanje statusa osebe brez državljanstva.

41 Predstavniška zbornica je 6. julija 2017 potrdila zakon o poenostavitvi, uskladitvi, informatizaciji in posodobitvi določb civilnega prava, civilnega postopka, odvetništva in notariata ter različnih določb v zvezi s pravosodjem (zakon Potpourri V), s katerim je bil v sodni zakonik dodan 632.a člen. Zakon je začel veljati 3. avgusta 2017.

MIGRI. Na Finskem brezdržavljanost ni samostojen razlog za pravno zaščito.

V Nemčiji ni posebnega postopka, vendar se brezdržavljanost lahko ugotovi v okviru drugih upravnih postopkov, kot je ugotavljanje statusa begunca. Zunaj azilnega postopka pristojni lokalni organi za tujce preučijo prošnjo in ponovno zahtevajo pojasnila o vprašanih glede državljanstva v okviru postopka izdaje dovoljenja za prebivanje, izdaje potnih listin ali v postopku naturalizacije. V okviru azilnega postopka se vprašanje državljanstva/neupravičenosti do državljanstva razjasni le v obsegu, ki je potreben za določitev države, za katero se ocenjuje utemeljen strah pred preganjanjem. Azilni organ ne sme stopiti v stik z organi (domnevne) izvirne države, da bi pojasnil vprašanja glede državljanstva in drugih osebnih podatkov. Če je osebi brez državljanstva priznan status begunca, se izda dovoljenje za prebivanje za begunce.

V Slovaški republiki mora prosilec v upravnem postopku dokazati, da nima državljanstva države oziroma držav: (a) v kateri se je rodil; (b) v kateri je imel prej stalno prebivališče ali je prebival; in (c) državljanstva svojih staršev ali drugih družinskih članov. Dokazno breme nosi prosilec, odločitev pa se sprejme, ko pristojni organ oceni predloženo dokumentacijo. Pristojni organi se lahko po potrebi odločijo, da za vsak primer posebej stopijo v stik s konzularnimi organi.

V Sloveniji se brezdržavljanost lahko ugotovi ob prošnji za državljanstvo, dovoljenje za prebivanje ali status mednarodne zaščite.

Na Švedskem se brezdržavljanost lahko ugotovi ob vložitvi prošnje za dovoljenje za prebivanje pri švedski agenciji za migracije (SMA) ali ob registraciji osebe pri davčnih organih. V tem primeru lahko davčni organi opravijo nadaljnje preiskave o tem, ali je prosilec oseba brez državljanstva. Ne ena ne druga institucija nima posebnega postopka za ugotavljanje brezdržavljanosti niti doslednih upravnih smernic.⁴² Ker na Švedskem ni posebnega postopka ugotavljanja brezdržavljanosti, sta dokazno breme in dokazni standard odvisna od postopkovnih standardov in smernic, ki urejajo take postopke.

Norveška nima posebnega postopka za ugotavljanje brezdržavljanosti. Posameznikova brezdržavljanost se ugotavlja v okviru postopka ugotavljanja identitete, ki ga izvede norveški direktorat za priseljevanje med azilnim postopkom ali drugim postopkom priseljevanja. Ugotavljanje brezdržavljanosti poteka enako kot ugotavljanje, ali ima oseba določeno državljanstvo. Brezdržavljanost se registrira na podlagi predloženih identifikacijskih dokumentov, npr. potne listine za osebe brez državljanstva. Če oseba nima identifikacijskih dokumentov, se brezdržavljanost registrira na podlagi izjave o brezdržavljanosti ob prvi prošnji za dovoljenje na Norveškem. Za osebe brez državljanstva je še posebej pomembno, da registrirajo svoj kraj rojstva in prebivališča, da jih lahko organi za priseljevanje zlahka umestijo.

4.4 UPRAVNI POSTOPKI AD HOC

Več držav nima posebnega postopka⁴³ in namesto tega uporabljajo postopke ad hoc.

Na Hrvaškem se brezdržavljanost ugotavlja ob vložitvi prošnje za azil, zakonito prebivanje ali državljanstvo. Ocenijo se vsi ustrezni elementi prošnje, vključno z izjavami prosilca in vso razpoložljivo dokumentacijo o njegovem državljanstvu (ali državljanstvih). Ministrstvo za notranje zadeve je pristojni organ (za azilni postopek, urejanje statusa tujcev in postopek za pridobitev hrvaškega državljanstva). Pri ugotavljanju brezdržavljanosti se lahko kontaktirajo konzularni organi držav, s katerimi je prosilec povezan. Če se ugotovi, da je prosilec brez državljanstva, se za namene tega postopka šteje za osebo brez državljanstva. Osebi, za katero je nedvomno ugotovljeno, da je brez državljanstva, in ji je odobreno začasno ali stalno prebivališče, se lahko izda potna listina za osebo brez državljanstva.

Luka

Luka je bil rojen v Ukrajini, ko je bila še del nekdanje Sovjetske zveze. Odraščal je v sirotišnici, nato se je leta 1991, ko je bil star 15 let, preselil v EU (država X). Nikoli ni imel dokumentov, ki bi dokazovali njegovo državljanstvo. Odkar je postal polnoleten, je bil Luka večkrat pridržan v državi X. Poskusi, da bi ga odstranili, so se izkazali za neuspešne, ker ga Ukrajina noče sprejeti kot državljana. Nazadnje je bil Luka pridržan 14 mesecev in izpuščen leta 2010. Sodišče je ob odreditvi izpustitve ugotovilo, da njegov izgon iz države X ni mogoč, zato je bilo Luki dovoljeno zadrževanje. Čeprav Luka v državi X živi že več kot 20 let, še vedno ni priznan kot oseba brez državljanstva, njegovo dovoljeno zadrževanje pa mu ne omogoča dela ali zdravstvenega zavarovanja.

Ne more se poročiti ali biti uradno registriran kot oče svojega sina. Pred kratkim je bila njegova prošnja za podaljšanje dovoljenega zadrževanja zavrnjena, ker ni mogel predložiti novih dokumentov ukrajinskega veleposlaništva. Nato je bil kaznovan zaradi nezakonitega zadrževanja. Nič ne kaže, da se lahko ta začarani krog konča.

42 Opredelitev „osebe brez državljanstva“ iz prvega odstavka 1. člena konvencije iz leta 1954 ni vključena v švedsko zakonodajo. Zato so rezultati registracije oseb brez državljanstva nedosledni, kar prispeva k velikemu številu oseb na Švedskem, ki so registrirane kot osebe z „neznanim“ državljanstvom.

43 BG, HR, IE, MT, PL.

Največ oseb z nedoločenim državljanstvom prihaja iz romskega prebivalstva. Akcijski načrt za izvajanje nacionalne strategije vključevanja Romov, ki ga je vlada Republike Hrvaške sprejela julija 2019, je določil ukrep za preverjanje državljankega statusa Romov v matični državi, da se ugotovi, ali so brez državljanstva.

Po potrebi lahko na Malti lahko organi oblasti ad hoc zahtevajo, da prosilec predloži informacije o svojem državljanstvu. Odločitev o statusu osebe brez državljanstva se sprejme na podlagi razpoložljive dokumentacije. Vendar Malta trenutno preučuje možnost vzpostavitve formalnega mehanizma/postopka za ugotavljanje brezdržavljanosti.

Na Poljskem se lahko brezdržavljanost ugotavlja z alternativnimi upravnimi postopki za ugotavljanje splošne identitete in državljanstva v okviru postopka vračanja. Rezultat teh postopkov je lahko zaščita oseb brez državljanstva v obliki dovoljenega zadrževanja ali prebivanja iz humanitarnih razlogov.

Na Irskem se brezdržavljanost v skladu s konvencijo iz leta 1954 prav tako ugotavlja ad hoc, ob upoštevanju okoliščin vsakega posameznega primera.

Boban

Boban je Rom brez državljanstva iz Severne Makedonije. Ker je bil vse življenje diskriminiran – ni imel dostopa do srednješolskega izobraževanja, pravice do dela, poroke ali dostopa do socialne varnosti – se je leta 2005 odločil odpotovati in zaprositi za azil v EU (država X). Njegova prošnja je bila zavrnjena, zato je poskušal zaprositi za azil v drugi državi članici EU, vendar je bil v skladu z dublinsko uredbo vrnjen v državo X. Leta 2008 je zaprosil za ureditev statusa osebe brez državljanstva. Status osebe brez državljanstva je prejel leta 2009. Vendar zaradi novega statusa še vedno ni imel pravice ostati v državi X. Ni imel dovoljenja za delo in ni bil upravičen do stanovanja ali socialne pomoči. Ker je živel brez sredstev, je imel edino možnost še enkrat zaprositi za azil. Ko so ga zavrnili, je poskušal zaprositi za azil v dveh drugih državah članicah EU, vendar so ga obakrat poslali nazaj v državo X. Po vrnitvi je šešič zaprosil za azil. Po zavrnitvi je bil pridržan tri tedne, čeprav so organi države X že imeli potrjeno iz Severne Makedonije, da ni njen državljan, zato ga tja niso mogli vrniti. Čeprav zdaj ni več pridržan, ostaja v negotovosti in brez upanja za prihodnost.

5 UGOTAVLJANJE BREZDRŽAVLJANSKOSTI IN DOVOLJENJE ZA PREBIVANJE⁴⁴

V večini držav članic EU se osebam brez državljanstva po priznanju statusa osebe brez državljanstva ne izda avtomatično dovoljenje za zadrževanje ali dovoljenje za prebivanje.

5.1 STANJE V DRŽAVAH ČLANICAH EU, GRUZIJI IN NA NORVEŠKEM

V več kot tretjini držav članic EU⁴⁵ in na Norveškem se oseba brez državljanstva šteje za državljana tretje države in lahko zaprosi za katero koli vrsto dovoljenja za prebivanje.

Poljska zagotavlja dovoljenje za začasno prebivanje za mladoletnike, ki jih biološki starši zapustijo na Poljskem.⁴⁶ Za namene postopka izdaje dovoljenja za začasno ali stalno prebivanje lahko oseba brez državljanstva predloži poljsko osebno izkaznico za tujce. Ta dokument se lahko izda osebi brez državljanstva, ki prebiva na ozemlju Poljske.

V Estoniji imajo osebe z nedoločenim državljanstvom⁴⁷ v primerjavi z drugimi državljani tretjih držav nekoliko ugodnejše pogoje za pridobitev dovoljenja za

prebivanje. Edina pogoja, ki se uporabljata, sta: (a) da ima oseba stalni zakoniti dohodek, ki ji zagotavlja preživetje v Estoniji, in (b) da ne obstajajo razlogi za zavrnitev izdaje dovoljenja za prebivanje.

V Grčiji do začetka izvajanja predsedniške uredbe ni mogoče zaprositi za status osebe brez državljanstva na podlagi konvencije iz leta 1954. Vendar lahko oseba brez državljanstva zaprosi za dovoljenje za prebivanje iz drugih razlogov, kot so prošnja za mednarodno zaščito, prošnja za delovno dovoljenje ali humanitarno dovoljenje za prebivanje.

Na Irskem lahko dovoljenje za prebivanje pridobijo osebe brez državljanstva, ki izpolnjujejo ustrezna merila. Na Irskem je bilo osebam brez državljanstva izdano dovoljenje za prebivanje,⁴⁸ s katerim je bil njihov primer delno ali v celoti rešen. Dovoljenje za prebivanje se lahko izda prosilcem za mednarodno zaščito.⁴⁹ Taka dovoljenja se izdajo po presoji ministrstva za pravosodje, ki določi, katere pravice se odobrijo in za koliko časa. V številnih primerih, ko je takšno dovoljenje izdano, ni izdano izrecno na podlagi brezdržavljanosti. Ko je dovoljenje izdano, lahko

44 Informacije iz informacijske mreže EMN iz leta 2016, posodobljene z odgovori na ad hoc poizvedbo EMN iz leta 2019 in s strani držav članic EU v letu 2023.

45 AT (glej na primer deseti pododstavek četrtega odstavka 2. člena zakona o policiji za tujce; šesti pododstavek prvega odstavka 2. člena zakona o prebivanju in naselitvi), EE (uporablja izraz „osebe z nedoločenim državljanstvom“), EL, IE, LT, NL, PL, PT, SI, SK.

46 Drugi pododstavek prvega odstavka 186. člena zakona o tujcih.

47 Velika večina oseb z nedoločenim državljanstvom so tujci, ki so se v Estoniji naselili pred 1. julijem 1990 in od takrat običajno prebivajo v Estoniji, ter njihovi potomci.

48 Razdelek 3 zakona o priseljevanju iz leta 1999. Čeprav ta zakonodaja ne omenja posebej oseb brez državljanstva, se sklicuje na humanitarne razloge ali druge nujne razloge. Vendar pa je prošnja za dovoljenje za prebivanje mogoče vložiti le, če ministrstvo namerava izdati nalog za odstranitev.

49 Razdelek 49 zakona o mednarodni zaščiti iz leta 2015, ki določa tudi humanitarne vidike.

ministrstvo po lastni presoji odloči, ali bo dovoljenje podaljšano in pod kakšnimi pogoji.

Podobno v Luksemburgu priznanje statusa osebe brez državljanstva ne pomeni samodejne dovolitve zadrževanja. Posamezniku izdajo biometrično potno listino za osebe brez državljanstva in ga obvestijo, da mora zaprositi za dovoljenje za prebivanje, če izpolnjuje pogoje, določene v zakonu o priseljevanju.

Na Hrvaškem, Finskem, v Nemčiji, na Švedskem in Norveškem lahko osebe brez državljanstva pridobijo dovoljenje za prebivanje glede na to, za katero vrsto dovoljenja za prebivanje zaprosijo, in v skladu z običajnimi pravili. Na Finskem in Švedskem brezdržavljanost ni samostojen razlog za pravno zaščito. V Nemčiji ni posebnega dovoljenja za prebivanje, ki bi temeljilo na dejstvu, da je oseba brez državljanstva. Zunaj azilnega postopka lahko oseba brez državljanstva pridobi dovoljenje za prebivanje glede na to, za katero vrsto dovoljenja za prebivanje zaprosi, in v skladu z običajnimi pravili. Poleg tega velja naslednje pravilo: tujemu državljanu (tudi osebi brez državljanstva), ki nima dovoljenja za prebivanje in brez lastne krivde ne more zapustiti zveznega ozemlja, se lahko izda dovoljenje za prebivanje (potem ko mu je najmanj 18 mesecev dovoljeno bivanje). Na Finskem se osebi brez državljanstva lahko izda dovoljenje za prebivanje iz razlogov sočutja⁵⁰ ali če se oseba ne more vrniti v svojo prejšnjo državo stalnega prebivališča. Pogoj za to dovoljenje je, da oseba namerno ne zavrača ali ovira vrnitve.⁵¹

Belgija osebam brez državljanstva po ugotovitvi, da so brez državljanstva, ne izda posebnega dovoljenja za prebivanje. Vendar lahko prosilec po ugotovitvi statusa osebe brez državljanstva uporabi humanitarni postopek za ureditev statusa, tako da se sklicuje na to, da se ne more vrniti v izvirno državo. Oseba brez državljanstva dobi po odobritvi začasno pravico do prebivanja. Leta 2022 je državni sekretar za azil in migracije napovedal, da namerava zvezni vladi predložiti predlog za uvedbo posebne pravice do prebivanja, ki bi se podelila osebam brez državljanstva.

Po spremembah zakona o tujcih, ki so začele veljati oktobra 2019, se v Bolgariji osebam, ki so priznane kot osebe brez državljanstva, izda trajno dovoljenje za prebivanje, ki jim zagotavlja dovoljeno prebivanje v državi.

Na Cipru oseba brez državljanstva običajno vložijo prošnjo za mednarodno zaščito.

Na Češkem nekatere osebe brez državljanstva zaprosijo za mednarodno zaščito, druge pa za status osebe brez državljanstva na podlagi zakona o bivanju tujih državljanov. Če je oseba priznana kot oseba brez državljanstva, se ji izda vizum za dolgoročno prebivanje in potovalni osebni dokument.

Nekatere države članice EU po pridobitvi statusa osebe brez državljanstva izdajo dovoljenje za prebivanje: Francija (upravičenec do statusa osebe brez državljanstva), Madžarska (humanitarno dovoljenje za prebivanje), Italija (dovoljenje za prebivanje za osebe s statusom osebe brez državljanstva ali druga vrsta dovoljenja za prebivanje); V skladu s točko c 11. člena uredbe predsednika št. 394/1999 se tujcu, ki že ima dovoljenje za prebivanje iz drugih razlogov, lahko izda dovoljenje za prebivanje za osebe, ki čakajo na status osebe brez državljanstva, za čas trajanja postopka odobritve ali priznanja statusa osebe brez državljanstva), Latvija (dovoljenje za začasno prebivanje), Španija (izkaznica o statusu osebe brez državljanstva)⁵² in Gruzija.

Francija je 10. septembra 2018 sprejela nov zakon, ki se uporablja od 1. marca 2019. V skladu s tem zakonom se osebam, ki jim je priznan status osebe brez državljanstva, izda večletno dovoljenje za prebivanje za največ štiri leta z navedbo „upravičenec do statusa osebe brez državljanstva“. Po izteku tega dovoljenja bo izdano desetletno dovoljenje. Družinski člani oseb brez državljanstva s priznanim statusom prav tako dobijo večletno dovoljenje za prebivanje z navedbo „družinski član upravičenca do statusa osebe brez državljanstva“.

V Gruziji se dovoljenje za prebivanje izda v okviru upravnega akta, ki prosilcu priznava status osebe brez državljanstva. Oseba s priznanim statusom osebe brez državljanstva lahko zaprosi za identifikacijski dokument (e-potrjeno o prebivališču) in potno listino za osebe brez državljanstva. Osebe s priznanim statusom osebe brez državljanstva imajo na splošno enake pravice kot državljani Gruzije z naslednjimi izjemami: (a) politične pravice (udeležba na volitvah, ustanovitev politične stranke); (b) pravica do zaposlitve na delovnem mestu javnega uslužbenca in (c) pravica do pridobitve državne štipendije za izobraževanje na visokošolskih ustanovah.

5.2 TRAJANJE VELJAVNOSTI DOVOLJENJA ZA PREBIVANJE

Trajanje veljavnosti dovoljenja za prebivanje, izdanega osebi brez državljanstva, se med državami poročevalkami razlikuje in je odvisno od vrste izdanega dovoljenja za prebivanje. Med državami članicami EU, ki osebam brez državljanstva po ugotovitvi statusa osebe brez državljanstva izdajo posebno dovoljenje za prebivanje, traja od enega leta v Bolgariji do štirih let v Franciji.

Čeprav Belgija ne podeljuje posebnega dovoljenja za prebivanje, lahko osebe brez državljanstva po tem, ko jim sodišče prizna ta status, uporabijo postopek humanitarne legalizacije za pridobitev dovoljenja za prebivanje, ki po petih letih postane neomejeno.⁵⁴

50 Razdelek 52 finskega zakona o tujcih.

51 Razdelek 51 finskega zakona o tujcih.

52 Člen 9a zakona o priseljevanju.

53 *Tarjeta acreditativa del reconocimiento de apatrida.*

54 V Belgiji lahko prosilec po ugotovitvi brezdržavljanosti uporabi postopek humanitarne legalizacije, ker se ne more vrniti v državo izvora, in če mu je ugodeno, oseba brez državljanstva prejme potrdilo očasni registraciji v registru tujcev ali tako imenovano začasno elektronsko kartico A. To potrdilo je časovno omejeno in se lahko po petih letih nadomesti z neomejeno elektronsko kartico B.

Dovoljenje za prebivanje se lahko tudi podaljša, vendar je trajanje različno (deset let v Franciji, dve leti v Italiji, tri leta na Madžarskem, pet let v Latviji in Slovaški republiki)

Gruzija osebam brez državljanstva izdaja dve vrsti dovoljenj za prebivanje: (a) dovoljenje za začasno

prebivanje, izdano za obdobje treh let (s pravico do podaljšanja), in (b) dovoljenje za stalno prebivanje, izdano osebam brez državljanstva, ki so stalno prebivale v Gruziji pred 31. marcem 1993, se niso štele za gruzijske državljane, po 31. marcu 1993 niso bile odjavljene iz registra v Gruziji ali se niso odpovedale gruzijskemu državljanstvu.

6 PODPORA OSEBAM BREZ DRŽAVLJANSTVA, KI ZAPROSIJO ZA DOVOLJENJE ZA PREBIVANJE⁵⁵

V Latviji je postopek za pridobitev potne listine in vlogo za dovoljenje za prebivanje določen v odločbi, izdani glede priznanja statusa osebe brez državljanstva. Za dovoljenje za začasno prebivanje za osebo brez državljanstva se plača nižja pristojbina.

V Litvi je na voljo podpora pri nekaterih državnih taksah, vključno z oprostitvijo za osebe brez državljanstva, mlajše od 16 let, pri izdaji in spremembi potne listine.

V nekaterih drugih državah članicah EU⁵⁶ in na Norveškem osebam brez državljanstva ni zagotovljena nobena posebna podpora za pomoč pri vložitvi prošnje za dovoljenje za prebivanje (npr. oprostitev za upravičenost, informacijske kampanje, (brezplačna) pravna pomoč).

7 POTNE LISTINE⁵⁷

Države članice EU, Norveška in Gruzija osebam brez državljanstva izdajajo dve vrsti potnih listin: (a)

potni list za tujce⁵⁸; (b) potne listine po konvenciji iz leta 1954 za osebe brez državljanstva.⁵⁹

8 PRAVICE, PRIZNANE OSEBAM S PRIZNANIM STATUSOM OSEBE BREZ DRŽAVLJANSTVA⁶⁰

Konvencija iz leta 1954 določa vrsto pravic za osebe brez državljanstva, tudi glede zaposlovanja in izobraževanja. V skladu z 32. členom morajo države članice v kar največji meri olajšati naturalizacijo oseb brez državljanstva.

Pravice, priznane osebam brez državljanstva, se med državami članicami EU zelo razlikujejo.⁶¹ V večini držav članic EU, ki nimajo posebnega postopka ugotavljanja brezdržavljanosti, se osebam, ki so priznane kot osebe brez državljanstva, dovoljenje za prebivanje ne izda samodejno, prav tako pa med priznanjem brezdržavljanosti in izdajo dovoljenja za prebivanje ni neposredne povezave, ki bi vplivala na dostop do pravic.

8.1 DOSTOP DO TRGA DELA

Na splošno je dostop do trga dela odvisen od vrste dovoljenja za prebivanje, ki je bilo izdano osebi brez državljanstva. V večini primerov se ta dostop odobri pod enakimi pogoji, kot veljajo za državljane tretjih držav.

V 16 državah članicah EU⁶² in na Norveškem imajo osebe brez državljanstva enak dostop do trga dela kot vsi državljani tretjih držav, ki zakonito prebivajo v državi z enakim dovoljenjem za prebivanje.

Če je osebi brez državljanstva izdano potrdilo o vpisu v register tujcev (elektronska izkaznica A ali poznejše izkaznica B), ima v Belgiji dostop do trga dela, ne da bi ji bilo treba pridobiti delovno dovoljenje.

⁵⁵ Informacije iz ad hoc poizvedbe EMN za leto 2019 in posodobljene leta 2023.

⁵⁶ BG, BE, CY, DE, ES, FI, FR, HR, IE, LU, PT, SE.

⁵⁷ Informacije iz informatorja EMN iz leta 2016, ki jih države članice EU posodobijo leta 2020 in 2023.

⁵⁸ AT, EE, FI, NL, SE (razen če oseba pridobi status begunca), SI in NO (če je primerno, se izda potni list za tujce ali druga ustreza potna listina). Čeprav Poljska ni pogodbenica konvencije iz leta 1954 in konvencije iz leta 1961, lahko v nekaterih okoliščinah izda potni list za tujca osebi brez državljanstva pod enakimi pogoji kot drugim tujcem. To velja za osebe, ki jim je bilo izdano dovoljenje za stalno prebivanje na Poljskem, dovoljenje za prebivanje rezidenta EU za daljši čas, subsidiarna zaščita in dovoljenje za prebivanje iz humanitarnih razlogov, ali osebe, ki so izgubile potno listino ali katerih potna listina je bila uničena ali je potekla in ne morejo pridobiti nove (252. člen zakona z dne 12. decembra 2013 o tujcih)

⁵⁹ BE, DE, ES, FR (velja eno ali dve leti, odvisno od vrste izdanega dovoljenja za prebivanje), HR, HU, IT, LT, LU, LV, SK in GE.

⁶⁰ Informacije iz informacijske mreže EMN iz leta 2016, posodobljene z ad hoc poizvedbo EMN iz leta 2019 in s strani držav članic EU v letu 2023.

⁶¹ Čeprav Estonija ni pristopila k nobeni od konvencij, so osebam z nedoločenim državljanstvom zagotovljene tukaj opisane pravice.

⁶² AT (če oseba brez državljanstva ne zaprosi za mednarodno zaščito), BE, CZ, DE, EE, FI, FR, HR, IE, LT, LU, NL, PL, SE, SI, SK. Čeprav Poljska ni pogodbenica konvencij, lahko oseba brez državljanstva, ki zakonito prebiva v državi, dostopa do trga dela pod enakimi pogoji kot državljani tretjih držav, ki zakonito prebivajo na Poljskem.

Novo večletno dovoljenje za osebe brez državljanstva v Franciji daje pravico do opravljanja poklicne dejavnosti in možnost podpisa republiške pogodbe o integraciji.⁶³

Dovoljenja za začasno prebivanje, izdana iz humanitarnih razlogov in osebam, ki se ne morejo vrniti, na Finskem omogočajo tudi pravico do dela.

Na Cipru so pravice, priznane osebam brez državljanstva, vezane na pravice, povezane z mednarodno zaščito – tiste, ki so priznane prosilcem za azil ali osebam s statusom zaščite – ki vključujejo dostop do zaposlitve.

Madžarska nima posebnih določb o dostopu oseb brez državljanstva do trga dela. Na splošno je dostop do trga dela odvisen od vrste izdanega dovoljenja za prebivanje. Osebe s priznanim statusom osebe brez državljanstva imajo pravico do dela, vendar status osebe brez državljanstva omogoča le omejen dostop do trga dela, saj morajo osebe brez državljanstva pridobiti delovno dovoljenje, kar je v praksi težavno. V večini primerov se ta dostop odobri pod enakimi pogoji za državljane tretjih držav.

V Italiji in Španiji imajo osebe brez državljanstva dostop do trga dela. V Latviji imajo osebe brez državljanstva dostop do trga dela, če imajo dovoljenje za prebivanje.

V Bolgariji dovoljenje za stalno prebivanje, ki se po spremembah, sprejetih oktobra 2019, izda, ko je osebi priznan status osebe brez državljanstva, ne daje pravice do dela, temveč le pravico do dovoljenega prebivanja. Če ima oseba brez državljanstva druge razloge, na podlagi katerih se ji lahko izda dovoljenje za dolgoročno ali stalno prebivanje, ima lahko dostop do večjega nabora pravic.

Na Norveškem imajo osebe brez državljanstva, ki jim je bilo izdano dovoljenje za prebivanje s pravico do dela, na primer zaradi priznanja statusa begunca ali iz humanitarnih razlogov, enak dostop do trga dela kot norveški državljani, razen za nekatera delovna mesta v javnem sektorju, ki zahtevajo norveško državljanstvo.

V Gruziji imajo osebe brez državljanstva enak dostop do trga dela kot gruzijski državljani, razen pri zaposlovanju kot javni uslužbenci.

8.2 DOSTOP DO IZOBRAŽEVANJA IN USPOSABLJANJA

V večini držav članic EU ter na Norveškem in v Gruziji imajo osebe s priznanim statusom osebe brez

državljanstva dostop do izobraževanja in usposabljanja. Ta dostop je večinoma zagotovljen pod enakimi pogoji, kot veljajo za državljane tretjih držav, ki zakonito prebivajo v državah članicah EU, in/ali glede na vrsto dovoljenja za prebivanje, ki ga pridobijo.⁶⁴

Če je bila osebi brez državljanstva priznana mednarodna zaščita, ima v Avstriji dostop do izobraževanja in poklicnega usposabljanja pod enakimi pogoji kot katera koli druga oseba z mednarodno zaščito.

V Belgiji se lahko odrasli udeležijo poklicnega usposabljanja, če imajo dovoljenje za prebivanje v državi.

Na Češkem velja šolska obveznost na splošno za mladoletnike, vključno s tujci, ki prebivajo na Češkem (tudi za tiste z neurejenim statusom).

Na Finskem imajo enak dostop do izobraževanja kot vsi drugi tujci, ki zakonito prebivajo v državi.

V Nemčiji, Litvi⁶⁵ in Sloveniji⁶⁶ imajo osebe brez državljanstva pravico do šolanja in dostopa do poklicnega usposabljanja pod enakimi pogoji kot državljani tretjih držav.

Madžarska otrokom brez državljanstva zagotavlja dostop do izobraževanja (primarna in sekundarna raven). Italija omogoča dostop do vseh stopenj izobraževanja (tudi visokošolskega) in usposabljanja. Luksemburg omogoča dostop do izobraževanja in poklicnega usposabljanja, odvisno od vrste dovoljenja za prebivanje, ki ga pridobi oseba brez državljanstva. Priznanje osebe brez državljanstva ne pomeni samodejnega dostopa do izobraževanja ali poklicnega usposabljanja. V Slovaški republiki imajo enak dostop do izobraževanja kot slovaški državljani, če zakonito prebivajo na njenem ozemlju. Tudi na Norveškem imajo enak dostop kot vsi drugi tujci, ki zakonito prebivajo v državi.

Vendar imajo vsi otroci, ki živijo na Norveškem, pravico do izobraževanja tudi brez dovoljenega prebivanja.

8.3 DOSTOP DO ZDRAVSTVENEGA VARSTVA IN SOCIALNE POMOČI

Belgija, Francija, Italija,⁶⁷ Slovenija⁶⁸ in Norveška omogočajo dostop do zdravstvenega varstva in socialne pomoči osebam brez državljanstva, ki zakonito prebivajo v državi. V Franciji imajo upravičenci do statusa osebe brez državljanstva dostop pod enakimi

63 *Contrat d'integration republicaine* je pogodba med državo in tujcem, ki se namerava za stalno naseliti v Franciji. Kot tujec, ki začne življenje v Franciji, se strinja, da bo sprejel vrednote in načela republike in francoske družbe. S podpisom te pogodbe tujec prejme tečaje državljanske vzgoje in jezikovne tečaje, ki mu bodo pomagali pri procesu vključevanja, <https://abuckeyeinparis.com/what-is-a-contrat-dintegration-republicaine/#~:text=The%20Contrat%20d%E2%80%99integration%20r%C3%A9publicaine%20%28the%20Republican%20Integration%20Contract%29,and%20principles%20of%20the%20Republic%20and%20French%20society,nazadnje obiskano 23. marca 2023>.

64 AT (če imajo dovoljenje za prebivanje, v skladu z zakonom o naselitvi in prebivanju), CZ, DE, EE, EL, ES, FI, FR (dostop do izobraževanja ni odvisen od veljavnega dovoljenja za prebivanje), IE, LT, LU, LV, NL, PL, SE, SI, SK in GE, NO. Čeprav Poljska ni pogodbenica konvencij, je dostop do izobraževanja za osebe, ki niso poljski državljani, urejen v 165. členu zakona o izobraževanju z dne 14. decembra 2016. V Gruziji nimajo pravice pridobiti državnih štipendij na visokošolskih ustanovah.

65 V Litvi imajo osebe brez državljanstva s dovoljenjem za prebivanje pravico do šolanja in poklicnega usposabljanja pod enakimi pogoji kot državljani tretjih držav.

66 Obstajajo omejitve pravice do izobraževanja za otroke brez državljanstva, zlasti za tiste, ki nimajo dovoljenja za prebivanje. Otroci brez državljanstva, ki jim je dovoljeno zadrževanje (to policija odobri posameznikom, ki jih ni mogoče odstraniti iz države), imajo dostop do osnovnošolskega izobraževanja.

67 Veljajo enaki pogoji kot za italijanske državljane.

68 Slovenija omogoča dostop do nujnega zdravstvenega varstva in finančne pomoči osebam brez državljanstva, ki jim je dovoljeno zadrževanje v Sloveniji. Obseg pravic se razširi, če se osebi izda dovoljenje za prebivanje (začasno prebivanje/trajno prebivanje)

pogoji kot francoski državljani in državljani tretjih držav z zakonitim prebivališčem.

Na Češkem ima oseba, ki nima sredstev za plačilo komercialnega zdravstvenega zavarovanja, dostop do brezplačnega zdravstvenega zavarovanja, mogoč pa je tudi dostop do nekaterih minimalnih socialnih prejemkov.

Če je oseba brez državljanstva upravičenec do mednarodne zaščite, ima v Avstriji dostop do storitev socialne varnosti pod enakimi pogoji kot vsi drugi upravičenci do mednarodne zaščite. Če oseba brez državljanstva ni upravičenec do mednarodne zaščite, se obravnava kot državljan tretje države, dostop pa je odvisen od vrste pridobljenega dovoljenja za prebivanje.

Estonija, Finska, Litva, Nizozemska, Španija in Švedska omogočajo dostop do teh storitev osebam brez državljanstva z zakonitim prebivališčem pod enakimi pogoji kot vsem državljanom tretjih držav. V Gruziji imajo dostop pod enakimi pogoji kot državljani.

V Belgiji lahko osebe, ki imajo priznan status osebe brez državljanstva in ki niso prejele dovoljenja za prebivanje, dobijo socialno pomoč, če to dovoli delovno sodišče in če je ugotovljena nemogućnost vrnitve v tretjo državo.

Na Madžarskem je pravica do storitev socialne varnosti (vključno z zdravstvenim varstvom) običajno povezana z zaposlitvijo ali drugimi dejavnostmi, ki ustvarjajo dohodek. Če oseba brez državljanstva nima zaposlitve, nima dostopa do zdravstvenega varstva ali socialne pomoči, razen do osnovnih javnih zdravstvenih storitev.

Šest držav članic EU omogoča dostop do zdravstvenega varstva in socialne pomoči glede na vrsto izdanega dovoljenja za prebivanje. V Latviji je na primer dostop do storitev sistema socialne varnosti odvisen od vrste dovoljenja za prebivanje in zaposlitvenega statusa osebe. Zdravniška pomoč se zagotavlja proti plačilu zavarovalnic, delodajalcev ali neposredno pacienta. Pravico do zdravstvenega varstva, ki ga zagotavlja država, imajo samo osebe z dovoljenjem za stalno prebivanje.

Na Norveškem imajo prosilci za azil in osebe brez državljanstva z dovoljenjem za prebivanje dostop do zdravstvenega varstva pod enakimi pogoji kot norveški državljani, če naj bi njihovo bivanje na Norveškem trajalo 12 mesecev ali več. Odrasli brez dovoljenega prebivanja imajo pravico le do nujnega zdravstvenega varstva. Vsi otroci imajo pravico do potrebnega zdravstvenega varstva, ne glede na njihov pravni status.

8.4 DOSTOP DO DRŽAVLJANSTVA

V 14 državah članicah EU je osebam brez državljanstva olajšan dostop do državljanstva s poenostavljenimi postopki.⁷¹ Belgija na primer osebam brez državljanstva omogoča uporabo izrednega

postopka naturalizacije, v skladu s katerim poslanska zbornica osebi s priznanim statusom osebe brez državljanstva podeli belgijsko državljanstvo kot uslugo.

V Bolgariji lahko oseba brez državljanstva pridobi bolgarsko državljanstvo,⁷² če izpolnjuje pogoje,⁷³ določene v zakonu o bolgarskem državljanstvu, in ima dovoljenje za dolgoročno/stalno prebivanje v Bolgariji vsaj tri leta od datuma vložitve vloge za naturalizacijo. Na Hrvaškem je dostop do državljanstva osebam brez državljanstva olajšan, saj se jim v postopku ne izda jamstvo za sprejem v hrvaško državljanstvo. Na Češkem zakon dopušča nekatere izjeme za osebe brez državljanstva glede pogojev, ki morajo biti izpolnjeni za pridobitev državljanstva, zlasti glede zahtevane dolžine prebivanja in sodelovanja v sistemu socialne varnosti zaradi nezadostnega dohodka.

Osem držav članic EU⁷⁴ in Norveška osebam brez državljanstva poenostavlja dostop do državljanstva s sprostitev pogojev. Grški zakonik o državljanstvu na primer določa prednostno pot do naturalizacije za osebe brez državljanstva, vključno s skrajšanim obdobjem prebivanja (tri leta namesto sedmih) in nižjo pristojbino za polog. Na Madžarskem lahko osebe brez državljanstva zaprosijo za naturalizacijo v najugodnejši kategoriji po treh letih prijavljenega stalnega prebivališča v državi. Vendar pa lahko stalno prebivališče vzpostavijo šele (i) najmanj tri leta po priznanju njihovega statusa in (ii) po pridobitvi dovoljenja za stalno prebivanje.

Italija je skrajšala dolžino prebivanja, potrebno za naturalizacijo osebe s priznanim statusom osebe brez državljanstva, na pet let (namesto deset). Na Nizozemskem je ta rok tri leta. Poleg tega osebam brez državljanstva ni treba predložiti veljavne potne listine in plačajo nižjo pristojbino za naturalizacijo. Slovaška republika zahteva, da osebe brez državljanstva prebivajo v državi tri leta (osem let za druge državljane tretjih držav). V Sloveniji obdobje prebivanja traja pet let.

Na Švedskem morajo osebe brez državljanstva za pridobitev švedskega državljanstva prebivati štiri leta (drugi državljani tretjih držav pa pet let).

Na Norveškem se trajanje prebivanja, ki je potrebno za pridobitev norveškega državljanstva, skrajša z osmih let na tri leta. Dodaten pogoj za pridobitev državljanstva pa je, da je prosilec pridobil dovoljenje za stalno prebivanje ali izpolnjuje pogoje za to.

Za osebe s priznanim statusom begunca pa se za pridobitev stalnega prebivališča zahteva vsaj pet let dovoljenega prebivanja, kar pomeni, da morajo odrasli begunci brez državljanstva na Norveškem živeti vsaj pet let, da pridobijo državljanstvo. Odrasle osebe brez državljanstva, ki zaprosijo za državljanstvo, morajo dokazati le, da govorijo norveško na ravni A2 namesto B1.

69 Estonija omogoča dostop do zdravstvenega varstva in socialne pomoči osebam z nedoločenim državljanstvom in zakonitim prebivališčem pod enakimi pogoji kot vsem državljanom tretjih držav.

70 DE, EL, IE, LU, SE, SK.

71 BE, CZ, EE, EL, DE, HR, HU, IE, IT, LT, NL, SE, SI, SK.

72 Člen 14 zakona o bolgarskem državljanstvu.

73 Ti pogoji so določeni v 1., 3., 4. in 5. točki prvega odstavka 12. člena zakona o bolgarskem državljanstvu.

74 DE, EL, HU, IT, NL, SE, SI, SK.

V Gruziji je naturalizacija poenostavljena samo za mladoletnike. Otroci brez državljanstva lahko pridobijo gruzijsko državljanstvo po petih letih prebivanja v Gruziji, pri čemer jim ni treba dokazovati zakonitega prebivališča in/ali rojstva v Gruziji. Postopek naturalizacije za osebe brez državljanstva je brezplačen.

Sedem držav članic EU⁷⁵ nima poenostavljenega dostopa do državljanstva za osebe brez državljanstva.

Čeprav so v številnih državah članicah EU določeni prednostni pogoji za naturalizacijo, se osebe brez državljanstva še vedno srečujejo s težavami pri dokazovanju svojega statusa, saj ni posebnega postopka

za ugotavljanje statusa. Na Irskem mora prosilec na primer dokazati, da je oseba brez državljanstva, če želi biti upravičen do diskrecijske opustitve.⁷⁶ V Grčiji morajo osebe brez državljanstva predložiti dovoljenje ali potno listino, ki potrjuje, da so osebe brez državljanstva, če želijo izkoristiti poenostavljeno naturalizacijo v skladu z grškim zakonikom o državljanstvu. Vendar pa se primeri, ko je posameznik pri javni službi Helenske republike registriran kot oseba brez državljanstva, ne da bi imel potrebne dokumente (npr. prosilci za azil, ki jih je registrirala služba za azil), obravnavajo ad hoc, kadar posameznik zahteva ugodnejšo obravnavo, ki je v skladu z zakonodajo rezervirana za osebe brez državljanstva.

9 MLADOLETNIKI BREZ DRŽAVLJANSTVA

9.1 OTROCI, ROJENI BREZ DRŽAVLJANSTVA V DRŽAVAH ČLANICAH EU, NA NORVEŠKEM IN V GRUZIJI⁷⁸

Nekatere države članice EU olajšuje dostop do državljanstva za otroke brez državljanstva, rojene na njihovem ozemlju. Velika večina jih omogoča dostop do državljanstva z uporabo načela *ius soli*,⁷⁹ ki se uporablja avtomatično ob rojstvu ali v skladu z določenimi pogoji in načini. Druge države članice EU olajšujejo dostop do državljanstva po različnih postopkih. V večini držav članic EU pa v pravnem okviru obstajajo vrzeli, zaradi katerih nekateri otroci, rojeni brez državljanstva na njihovem ozemlju, ne morejo pridobiti državljanstva. V 20 državah članicah EU⁸⁰ ter na Norveškem in v Gruziji lahko otrok, rojen brez državljanstva, pridobi državljanstvo te države v različnih okoliščinah in pod različnimi pogoji.

Na Nizozemskem lahko na primer otrok brez državljanstva pridobi državljanstvo po treh letih zakonitega prebivanja. Zaradi sprememb nizozemskega zakona o državljanstvu in zakona o potnih listih, ki jih obravnava senat, pa bi se ta zahteva lahko spremenila v pet let „stalnega in glavnega prebivališča“ v državi.

Maja

Petnajstletna Maja je rojena v Rusiji. Potem ko se je družina preselila v Gruzijo, je mati umrla. Ker poroka staršev ni bila registrirana, Maja ni imela osebnih dokumentov in ni mogla dokazati svojega razmerja z očetom ali uporabljati njegovega priimka. Prav tako ni mogla uporabljati državnih storitev, kar ji je otežilo otroštvo in življenje. Ker ni imela dokumentov, je obiskovala pouk, vendar ni mogla dobiti spričevala o srednješolski izobrazbi. Zelo je bila razburjena, ko je izvedela, da je edina v razredu, ki v okviru programa, ki ga financira vlada, ni dobila računalnika. Majina družina ji je zaradi nezadostnih prihodkov težko kupila knjige, plačevala zdravstvene storitve itd. Majin oče je bil obupan, ker ni vedel, kaj storiti. V okviru kampanje identifikacije in dokumentiranja oseb brez državljanstva, ki jo je država izvajala od vrat do vrat, so Maji pomagali pridobiti potrebno dokumentacijo: ugotovljeno je bilo očetovstvo, dobila je nov rojstni list, v katerem so navedeni očetovi podatki in določeno njeno gruzijsko državljanstvo. Maja je vedno sanjala, da bi postala zdravnica. Zdaj se ji sanje lahko uresničijo.

75 CY, ES, FI, FR, LU, LV, PL. V Latviji se lahko oseba brez državljanstva naturalizira pod splošnimi pogoji, podobno kot vsak drug tujec. Ti pogoji vključujejo pet let stalnega prebivališča (od datuma pridobitve dovoljenja za stalno prebivanje), tekoče znanje latvijskega jezika in poznavanje ustave, zakonit vir dohodka itd.

76 Opustitev se uporablja za prošnje za potrdilo o naturalizaciji (glej razdelek 16 irskega zakona o državljanstvu in državljanstvu iz leta 1956). V praksi se ta razdelek na splošno uporablja kot oprostitvev zahtevanega izračunljivega trajanja prebivanja. V primeru osebe brez državljanstva minister običajno opusti dve od petih let zahtevanega izračunljivega trajanja stalnega prebivanja. Upravne takse za potrdilo o naturalizaciji (v večini primerov 950 EUR) so običajno oproščene tudi osebe brez državljanstva v skladu s točko a drugega odstavka 13. člena pravilnika o irski nacionalnosti in državljanstvu iz leta 2011 (S.I. 569 iz leta 2011).

77 Informacije iz informatorja EMN iz leta 2016, posodobljene leta 2020 in 2023.

78 GE je informacije predložila leta 2023.

79 Načelo, da se državljanstvo osebe določi na podlagi njene države rojstva (glej: Evropska komisija, Migracije in notranje zadeve, glosar, https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/ius-soli_en, nazadnje obiskano 24. marca 2023).

80 AT, BE, CZ, DE, EL, EE, FI, FR, HR, HU, IE, IT, LT, LU, NL, MT, PL, PT, SE, SK. V Belgiji v skladu z 10. členom belgijskega zakonika o državljanstvu otrok, rojen v Belgiji, pridobi belgijsko državljanstvo s pripisom, ki v skladu z belgijskim zakonikom o državljanstvu otroku omogoča dostop do državljanstva po zakonu (imenovano tudi kot pridobitev ex lege), če sicer ne bi imel drugega državljanstva kadar koli pred 18. letom (ali ob osamosvojitvi otroka pred to starostjo). Določba torej ne velja le za otroke, ki so brez državljanstva ob rojstvu, ampak tudi za (redkejšje) primere, ko lahko postanejo osebe brez državljanstva, preden dopolnijo 18 let ali se osamosvojijo. Drugače od drugih določb belgijskega zakonika o državljanstvu se v teh primerih za pridobitev državljanstva ne zahteva dovoljenje za prebivanje. Določba se uporablja tudi, če vsa družina nezakonito prebiva v Belgiji. Z novim besedilom 10. člena belgijskega zakonika o državljanstvu je jasno, da družinsko sodišče (pristojno za podelitev statusa osebe brez državljanstva) ne sme najprej priznati otroka kot osebe brez državljanstva, da bi lahko matičar uporabil 10. člen. V Estoniji veljajo pogoji iz 13. člena zakona o državljanstvu. V Franciji velja za otroke, rojene v Franciji staršem brez državljanstva ali staršem, ki ne morejo prenesti svojega državljanstva. Na Hrvaškem se to zgodi le, če starši niso znani, imajo neznano državljanstvo ali so brez državljanstva. Oseba, rojena na Irskem, je od rojstva irski državljan, če ni upravičena do državljanstva katere koli druge države (tretji odstavek 6. člena irskega zakona o nacionalnosti in državljanstvu iz leta 1956). Poleg tega velja domneva irskega državljanstva od rojstva za zapuščene novorojenčke, razen če se dokaže nasprotno (razdelek 10). V Italiji zakon priznava državljanstvo

Več držav članic EU zahteva, da se otrok rodi na njihovem ozemlju staršem, ki zakonito prebivajo v tej državi članici EU. Na Madžarskem se otroci, rojeni na Madžarskem staršem brez državljanstva, ki prebivajo na Madžarskem, štejejo za madžarske državljane in dobijo državljanstvo, dokler se ne dokaže drugače. Na Češkem otrok brez državljanstva, rojen v državi, pridobi češko državljanstvo, če sta oba od staršev brez državljanstva in če ima vsaj eden od staršev zakonito prebivališče več kot 90 dni.

V Španiji se v skladu s civilnim zakonikom vsak otrok, ki se v državi rodi tujim staršem, šteje za španskega državljana po rojstvu, če nobeden od staršev nima državljanstva ali če nobena od držav, katerih državljanstvo imata, otroku ne bi podelila državljanstva.

Grčija uporablja načelo *ius soli* le za otroke brez državljanstva, rojene v državi. Natančneje, v skladu z grškim zakonikom o državljanstvu „oseba, rojena na grškem ozemlju, pridobi grško državljanstvo z rojstvom, če: (a) z rojstvom ne pridobi tujega državljanstva niti ga ne more pridobiti z izjavo svojih staršev ustreznim tujim organom, če zakon o državljanstvu njenih staršev zahteva predložitev take izjave, ali (b) je neznanega državljanstva, pod pogojem, da starši niso zavrnilo sodelovanja pri ugotavljanju, katero tuje državljanstvo bi pridobila ob rojstvu“.

V Estoniji mladoletnik, mlajši od 15 let, ki je rojen v Estoniji ali ki takoj po rojstvu skupaj s starši stalno prebiva v Estoniji, dobi estonsko državljanstvo z naturalizacijo od rojstva, če so njegovi starši – ki jih nobena država ne priznava kot svoje državljane – ob otrokovem rojstvu vsaj pet let zakonito prebivali v Estoniji. Za odpoved estonskemu državljanstvu morajo starši vložiti prošnjo, preden otrok dopolni eno leto, sicer otrok samodejno pridobi estonsko državljanstvo z naturalizacijo.

V Litvi otrok staršev brez državljanstva, ki zakonito stalno prebivajo v Litvi, pridobi državljanstvo ne glede na to, kje se je rodil. Otrok lahko pridobi državljanstvo tudi, če njegovi starši niso znani.

V Latviji mora tisti od staršev, ki registrira novorojenčka, zakonito stalno prebivati v Latviji. Novorojenček se lahko registrira kot državljan Latvije hkrati z registracijo rojstva (na zahtevo enega od staršev). Otrok ima zakonito prebivališče v Latviji, če je bil registriran kot oseba brez državljanstva in je pozneje zaprosil za državljanstvo. Če je bil otrok registriran kot oseba brez državljanstva (starši ob registraciji otrokovega rojstva niso zaprosili za državljanstvo) in se zaprosi za državljanstvo po registraciji rojstva, se zahteva, da je imel starš stalno prebivališče vsaj pet let pred rojstvom.

V Sloveniji lahko upravna enota, pristojna za prošnjo za državljanstvo, v skladu s Konvencijo ZN o otrokovih

pravicah podeli slovensko državljanstvo otroku, rojenemu v Sloveniji, če državljanstva ni pridobil po starših in če je taka odločitev v korist otroka.

Otrok, rojen na Slovaškem, pridobi državljanstvo, če so starši brez državljanstva ali če ne morejo svojega državljanstva prenesti na otroka.

Avstrija na splošno ne uporablja načela *ius soli*, razen za najdenice, stare do šest mesecev. Otrok brez državljanstva, rojen v Avstriji, lahko po dopolnjenem 18. letu starosti zaprosi za državljanstvo v skladu s poenostavljenimi zahtevami, vendar le, če so izpolnjena nekatera druga merila in v roku treh let.

Na Norveškem imajo otroci brez državljanstva, rojeni na Norveškem, ki zaprosijo za državljanstvo pred dopolnjenim enim letom starosti, takojšnjo pravico do norveškega državljanstva, če so otrokovi starši zaprosili in izpolnjujejo pogoje za dovoljenje za stalno prebivanje ali norveško državljanstvo. Enako pravilo se uporablja, če so imeli otrokovi starši v zadnjih treh letih pravico do prebivanja v skladu s predpisi Evropskega gospodarskega prostora (EGP). Prosilci brez državljanstva, rojeni na Norveškem, ki imajo v času vložitve prošnje za državljanstvo stalno prebivališče na Norveškem in že tri leta stalno prebivajo na Norveškem, imajo pravico do norveškega državljanstva. Za to obdobje ni potrebno dovoljenje za prebivanje, vendar prosilec v zadnjih treh letih ne sme biti zunaj države več kot sedem mesecev. Za prosilce brez državljanstva, rojene na Norveškem, ki so dopolnili 18 let, veljajo tudi manj stroga pravila o čakalni dobi (karantena) za vlogo za državljanstvo kot za druge priseljence po kaznivih dejanjih. Za osebe brez državljanstva, rojene na Norveškem, ni mogoče določiti drugih zahtev. Otroci brez državljanstva, ki so rojeni zunaj Norveške, so izvzeti iz zahteve po obdobju prebivanja za vlogo za državljanstvo, vendar morajo imeti dovoljenje za stalno prebivanje ali izpolnjevati zahteve, ki lahko zahtevajo petletno dovoljeno prebivanje na Norveškem. Otroci brez državljanstva, rojeni zunaj Norveške, so oproščeni zahteve, da morajo biti starejši od 12 let, če želijo zaprositi za državljanstvo na neodvisni podlagi.

Na Švedskem otrok brez državljanstva ne more pridobiti državljanstva na podlagi načela *ius soli*. Zato lahko otrok brez državljanstva, ki je rojen na Švedskem, postane švedski državljan z vložitvijo prijave, če: (a) ima na Švedskem dovoljenje za stalno prebivanje, pravico do prebivanja ali dovoljenje za prebivanje; (b) je dve leti živel na Švedskem in (c) še ni dopolnil 18 let.

V Gruziji otrok pridobi gruzijsko državljanstvo na podlagi načela *ius soli*, če: (a) je rojen z zunajtelesno oploditvijo (nadomestno materinstvo) v Gruziji in ga nobena od držav, katerih državljani so njegovi starši, ne priznava kot državljana; (b) se rodi na ozemlju Gruzije

tistim, ki so rojeni v Italiji in ne morejo pridobiti tujega državljanstva po nobenem od staršev (1. člen zakona št. 91/1992) V skladu z italijansko zakonodajo je državljan oseba, rojena v Italiji, katere oba od staršev sta brez državljanstva, ali ne more dobiti državljanstva svojih staršev v skladu z zakonodajo države, ki ji pripadeta, ali je najdenec, pri katerem ni mogoče dokazati, da ima drugo državljanstvo. V Luksemburgu se to zgodi tudi, če so starši brez državljanstva ali ne morejo prenesti svojega državljanstva na otroka. Na Malti ima oseba v skladu z malteškim zakonom o državljanstvu pravico, da se ji na podlagi predpisane vloge na ministrstvu izda potrdilo o naturalizaciji kot državljanu Malte, če ministrstvu dokaže, da je in je vedno bila brez državljanstva ter da je bila rojena na Malti. Te pravice nima, če v obdobju petih let, ki se izteče na dan vložitve prošnje, ni imela običajnega prebivališča na Malti ali če je bila v kateri koli državi obsojena zaradi kaznivih dejanj zoper varnost države ali če je bila v kateri koli državi obsojena na kazen, ki omejuje osebno svobodo, za najmanj pet let.

in imajo starši v Gruziji status osebe brez državljanstva; (c) se rodi na ozemlju Gruzije in je eden od staršev brez državljanstva, drugi pa je neznan; (d) mladoletnik, ki živi v Gruziji in čigar oba starša sta neznan, se šteje za gruzijskega državljan, razen če se dokaže drugače.⁸¹

9.2 OTROCI, ROJENI V IZGNANSTVU

Ena od večjih težav, s katero se EU srečuje zaradi zadnjih množičnih prilivov, ki so posledica različnih migracijskih kriz, je veliko število otrok, ki so se rodili med potjo iz držav izvora/prebivanja staršev v EU. Večina teh otrok je brez potnih listin ali celo rojstnih listov. Poleg tega veliko otrok prispe v EU brez dokumentov. Čeprav je zadeva pereča, je malo informacij o tem, kako države ravnaajo s temi otroki brez dokumentov.

Države članice EU, Norveška in Gruzija imajo različne prakse za reševanje teh zadev.

Madžarska, Litva, Luksemburg in Slovenija so poročale, da tem otrokom ne morejo izdati rojstnega lista.

V Avstriji se otrokom, ki pridejo brez dokumentov, izda rojstni list, če jim je priznan status begunca ali če so brez državljanstva ali imajo nejasen državljanski status (po oceni). Vsi otroci, rojeni v Avstriji, ne glede na njihov status migrantov, dobijo rojstni list. Osebe brez državljanstva bodo v azilnem postopku dobile dokumente, kot so dovoljenje za začasno prebivanje za čas trajanja postopka, potna listina, če se status odobri, ali dokument o dovoljenem zadrževanju. Vendar se zadnji izda samo osebam, ki jih brez njihove krivde ni mogoče odstraniti, in glede tega se uporablja visok prag utemeljitve.⁸²

V Belgiji se otrokom, ki pridejo brez dokumentov, izda rojstni list, če se jim prizna status begunca ali osebe brez državljanstva.

Na Češkem otroci, ki pridejo brez rojstnega lista, rojstnega lista ne dobijo, če pa jim je priznana mednarodna zaščita, dobijo dovoljenje za prebivanje in potno listino. Če uspešno zaprosijo za status osebe brez državljanstva, dobijo vizum za dolgoročno prebivanje in potovalni osebni dokument. Potovalni osebni dokument se jim pod določenimi pogoji lahko izda, tudi če ne zaprosijo za mednarodno zaščito.

Vsi otroci, rojeni v Grčiji, ne glede na njihov status migrantov, dobijo rojstni list.

V Nemčiji organi oblasti v skladu z nemško zakonodajo o beguncih in prebivanju glede na fazo postopka za otroka izdajo zahtevano dovoljenje za zadrževanje do sprejetja odločitve o azilu ali dovoljenje za prebivanje.

Finska uporabi podatke, ki jih v postopku priseljevanja predložijo starši. Organi oblasti teh osebnih podatkov ne morejo potrditi. Vendar je na Finskem v nekaterih primerih mogoče državljanstvo pridobiti na podlagi načela *ius soli*: če otrok ne more pridobiti državljanstva

prek svojih staršev ali če državljanstvo otroka ali njegovih staršev ni znano.⁸³

Francija je poročala, da so taki primeri redki, čeprav števila primerov ni mogoče določiti. Osebam pod zaščito OFPRA, otrokom, ki so v Francijo vstopili brez dokumentov, se izda rojstni list. V drugih primerih lahko francoska sodišča razglasijo rojstvo ali določijo otrokov civilni status.

V Italiji je pravni status mladoletnikov enak pravnemu statusu njihovih staršev, zato je možnost, da se otrokom, rojenim med potovanjem v EU, izdajo kakršni koli dokumenti, odvisna od pravnega statusa, ki ga imajo njihovi starši. Zakon št. 47 z dne 7. aprila 2017 v odsotnosti staršev zagotavlja posebno zaščito za mladoletnike brez spremstva in omogoča, da dokumentacijo v zvezi s prebivališčem mladoletnika izda sodišče za mladoletnike.

Če se v Litvi med potovanjem v EU rodi otrok tujca, se morajo starši za izdajo potne listine obrniti na veleposlaništvo svoje države. Če so starši brez državljanstva, se morajo obrniti na veleposlaništvo države, v kateri imajo stalno prebivališče.

Stera

Stera in Mohamed sta bila rojena leta 2005 in 2008 v EU v državi X kurdsim staršem iz Sirije. Oče je bil vedno brez državljanstva. Čeprav je mati sirska državljanica, svojega državljanstva ne more prenesti na otroke. Zakon o državljanstvu države X vsebuje malo znano določbo, ki otrokom, rojenim v državi brez državljanstva, omogoča, da zaprosijo za državljanstvo po petih letih običajnega prebivanja. Starši Stere in Mohameda so bili s to določbo seznanjeni leta 2014.

Latvija lahko registrira rojstvo otroka, ki se je rodil zunaj Latvije, če je priloženo zdravniško potrdilo, ki ga je izdala zdravstvena ustanova ali zdravnik, in če rojstvo otroka ni registrirano v državi njegovega rojstva. Na Nizozemskem lahko otroci, rojeni zunaj Nizozemske, ki nimajo rojstnega lista, zaprosijo le za sodno izjavo, v kateri so navedeni podatki o rojstvu. Ta sodna izjava nadomešča rojstni list. Švedska izda dokumente le, če je otroku izdano dovoljenje za prebivanje na Švedskem. Na Slovaškem ima mladoletnik pravico do dovoljenega zadrževanja ali do enakega statusa kot njegovi starši. Španski sodnik je maja 2022 v prelomnem primeru otroku, rojenemu na poti iz Maroka v Španijo, podelil špansko državljanstvo, da ne bi ostal brez državljanstva.⁸⁴ To je bilo storjeno v korist otroka in da se mu zagotovi dostop do temeljnih pravic, kot so izobraževanje, zdravstveno varstvo, zasebnost in družinsko življenje.

⁸¹ Organski zakon o državljanstvu Gruzije opredeljuje „neznane starša“ kot „starša, čigar identiteta in/ali državljanstvo nista znana“.

⁸² Informacije UNHCR z dne 13. decembra 2019.

⁸³ Razdelek 9 in razdelek 12 zakona o državljanstvu.

⁸⁴ Sodba deželnega sodišča v Gipuzkoi 341/2022 z dne 11. maja, glej <https://www.poderjudicial.es/stfs/TRIBUNALES%20SUPERIORES%20DE%20JUSTIA/TSJ%20Pais%20Vasco/JURISPRUDENCIA/AP.%20Guip%C3%BAzcoa%2011%20mayo%202022.pdf> (samo v španskem jeziku), nazadnje obiskano 28. marca 2023.

Norveška ne izda norveškega rojstnega lista osebam, rojenim zunaj Norveške, vendar izda dokumente, če je otrok priznan kot begunec (potna listina za begunca) ali pridobi dovoljenje za prebivanje iz humanitarnih razlogov. V teh primerih se izda potni list za tujca. Portugalska je sporočila, da se še nikoli ni srečala s takšnim položajem.

V Gruziji se rojstvo otroka, čigar starši niso državljani Gruzije, vendar je rojen na ozemlju Gruzije, registrira brez navedbe državljanstva. Rojstni list se izda na zahtevo staršev.

9.3 POSTOPEK UGOTAVLJANJA BREZDRŽAVLJANSKOSTI ZA OTROKE, ROJENE V IZGNANSTVU, ALI OTROKE BREZ DRŽAVLJANSTVA, KI PRISPEJO NA OZEMLJE DRŽAV ČLANIC EU

Nobena od držav poročevalk nima posebnih postopkov za ugotavljanje brezdržavljanosti, ki bi bili prilagojeni tovrstnim okoliščinam.

Belgija, Češka, Finska, Francija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Slovenija, Švedska, Gruzija in Norveška uporabljajo enak postopek ugotavljanja kot za odrasle. Nemčija to ugotovi v okviru druge vrste upravnega postopka (npr. prošnja za azil, prošnja za prebivanje, državljanstvo).

V Italiji lahko otrokovo brezdržavljanost ugotovi sodišče. Na Hrvaškem se ugotavljanje opravi po ad hoc postopku. Na Finskem morajo organi ugotavljati državljanstvo vsakega otroka, ki se rodi v državi. Agencija za digitalne podatke in podatke o prebivalstvu ali državna agencija Aland mora od finskega urada za priseljevanje zahtevati, da ugotovi status državljanstva otroka, rojenega na Finskem in vpisanega v informacijski sistem za prebivalstvo, najpozneje v treh mesecih po prejemu informacije o otrokovem rojstvu, če: (a) mati otroka, rojenega zunaj zakonske zveze, ni finska državljanica; in (b) očetovstvo ni bilo ugotovljeno ali je bilo potrjeno, da je oče državljan tuje države; (c) nobeden od staršev otroka, rojenega v zakonski zvezi, ni finski državljan in nimata državljanstva iste tuje države; (d) nobeden od staršev otroka, rojenega v zakonski zvezi, ni finski državljan in imata državljanstvo iste tuje države, vendar se v skladu z zakonodajo države, katere državljanstvo imajo starši, državljanstvo staršev po zakonu ne prenese neposredno na otroka. Zahteva za ugotovitev statusa osebe brez državljanstva ni potrebna, če je otrokov status državljanca zanesljivo preverjen drugače.

9.4 ZAKONITO ZASTOPANJE OTROK

Večina držav članic EU zagotavlja pravno zastopanje mladoletnikov brez spremstva v upravnih postopkih.

V sedmih državah članicah EU,⁸⁵ Gruziji in na Norveškem se ob vstopu mladoletnika brez spremstva v državo imenuje zastopnik (skrbnik ali administrator ad hoc), vendar ne le za postopek ugotavljanja. Zagotovljeno je tudi pravno zastopanje.

V Belgiji je za zagotavljanje sodne zaščite mladoletnikov brez spremstva (ne le v postopkih ugotavljanja) pristojna skrbniška služba. V primeru otroka brez državljanstva imenovani skrbnik zastopa mladoletnika v postopku ugotavljanja državljanstva in zagotovi, da ima otrok med sodnim postopkom ustreznega zakonitega zastopnika.

Na Češkem nevladne organizacije običejo večino ustanov, v katere so nameščeni mladoletniki brez spremstva, in lahko otroka zastopajo skupaj s skrbnikom. Vendar je skrbnik tisti, ki zastopa interese mladoletnika in lahko po potrebi zaprosi za zakonitega zastopnika.

V Nemčiji so mladoletniki brez spremstva v uradni oskrbi Urada za mladino (*Jugendamt*), za njihovo zakonito zastopanje pa je imenovan skrbnik. Urad za mladino po potrebi imenuje odvetnika.

Madžarska imenuje začasnega skrbnika, ki zastopa mladoletnika brez spremstva med postopkom ugotavljanja brezdržavljanosti. Mladoletnik brez spremstva ima tudi pravico do posvetovanja z zakonitim zastopnikom.

V Italiji je zakonska uredba št. 220/2017 (po zakonu št. 47/2017 o mladoletnikih brez spremstva) sodišču za mladoletnike dodelila pristojnost za uvedbo skrbništva in imenovanje skrbnika, da bi združila vsa procesna

Andreea

Andreea je stara osemnajst let. Rodila se je in z očetom in sorojenci živi v državi X v EU. Ob Andreeinem rojstvu je njena mati izgubila osebne dokumente, zato rojstva ni bilo mogoče registrirati. Ko je mati pridobila nov osebni dokument, je od Andreeinega rojstva minilo več kot leto dni, njeni starši pa niso vedeli, kako vložiti vlogo za pozno registracijo rojstva. Andreeina mati je odšla delat v prestolnico in od takrat je družina ni več slišala. Ker Andreea nima dokumentov, ne more hoditi v šolo, ne prejema državnih prejemkov in ne more brezplačno obiskovati zdravnika. Njen oče pravi: „Pred kratkim je imela hudo gripo, zato smo šli na kliniko po recept za zdravila, vendar smo za pregled in zdravlila uporabili potrdilo njene mlajše sestre. Dobro je, da še nimajo osebnih dokumentov, rojstni list nima slike, poleg tega pa je precej vitka in majhna, tako da se lahko izkaže za mlajšo.“

⁸⁵ FI, IT, LT, LU, LV, SE, SI. V Italiji v vseh upravnih ali sodnih postopkih. Natančneje, v zakonu št. 47/2017 se procesna in postopkovna jamstva za zaščito tujega otroka izvajajo z zagotavljanjem učinkovite in psihološke pomoči tujim mladoletnikom brez spremstva v vseh fazah in stopnjah postopka (15. člen) ter priznanjem pravice mladoletnika, da je obveščen o možnosti imenovanja zaupanja vrednega odvetnika, tudi z imenovanjem skrbnika ali pravnih zastopnikov skupnosti gostiteljic, ter da v vsaki fazi in na vsaki stopnji postopka izkoristi pravno pomoč (16. člen).

dejanja sodišč v zvezi s tujimi mladoletniki brez spremstva pred istim sodiščem.⁸⁶

V Latviji je pravno pomoč mogoče pridobiti le na lastne stroške ali prek nevladne organizacije. Z osebo tesno sodeluje urad za državljanstvo in migracije ter ji pomaga pridobiti potrebne informacije in dokumente.

V Gruziji se med postopkom po uradni dolžnosti zagotovi skrbnik, ki ga imenuje agencija za socialne storitve. Mladoletnik je upravičen do brezplačne pravne pomoči in zastopanja v postopku ugotavljanja državljanstva, ki jo zagotavlja služba za pravno pomoč (državna agencija, ki zagotavlja brezplačno pravno pomoč za socialno ogrožene skupine). Hrvaška, Poljska in Norveška imenujejo pravnega zastopnika v primerih prošelj za mednarodno zaščito.

upošteva domnevani neobstoj dokazov glede zadevne mladoletne osebe. To se stori v korist otroka.

V Latviji je dokazno breme deljeno. S prosilcem tesno sodeluje urad za državljanstvo in migracije ter mu pomaga pri zbiranju vse potrebne dokumentacije.

V Gruziji si dokazno breme delita prosilec in PSDA. V praksi oddelek za državljanstvo in migracije pri PSDA tesno sodeluje s prosilcem in ga podpira pri zbiranju potrebne dokumentacije. PSDA lahko na primer za pridobitev informacij, potrebnih za ugotovitev statusa osebe brez državljanstva, zaprosi za pomoč gruzijska diplomatska in konzularna predstavništva v tujini, druge javne organe ter mednarodne ali nevladne organizacije.

9.5 DOKAZNO BREME V POSTOPKU UGOTAVLJANJA DRŽAVLJANSTVA

Nemčija je edina država, katere organi odločajo po lastni presoji. Pristojni organ v okviru diskrecijske odločitve o ugotovitvi statusa osebe brez državljanstva

⁸⁶ S 16. členom zakona 47/2017 je bil dodan četrti d odstavek 76. člena uredbe predsednika 115/2002, ki izrecno določa: „Tuji mladoletniki brez spremstva, ki so v kakršni koli vlogi vključeni v sodne postopke, imajo pravico biti obveščeni o možnosti imenovanja zaupanja vrednega odvetnika [...] in v skladu z veljavno zakonodajo izkoristiti pravno pomoč v kateri koli fazi in na kateri koli stopnji postopka.“

Za več informacij:

Spletno mesto EMN: www.ec.europa.eu/emn

LinkedIn EMN: <https://www.linkedin.com/company/european-migration-network/>

Twitter EMN: <https://twitter.com/EMNMigration>

Nacionalne kontaktne točke EMN

Avstrija www.emn.at/en/

Belgija www.emnbelgium.be

Bolgarija www.emn-bg.com

Hrvaška <https://emn.gov.hr/>

Ciper www.moi.gov.cy/moi/crmd/emnncpc.nsf/home/home?opendocument

Češka www.emncz.eu

Danska www.justitsministeriet.dk/

Estonija www.emn.ee/

Finska www.emn.fi/in_english

Francija <https://www.immigration.interieur.gouv.fr/Europe-et-International/Le-reseau-europeen-des-migrations-REM3/Le-reseau-europeen-des-migrations-REM2>

Nemčija <https://www.bamf.de/EN/Themen/EMN/emn-node.html>

Grčija <http://emn.immigration.gov.gr/en/>

Madžarska www.emnhungary.hu/en

Irska www.emn.ie/

Italija www.emnitalyncp.it/

Latvija www.emn.lv/en/home/

Litva www.emn.lt/en/

Luksemburg <https://emnluxembourg.uni.lu/>

Malta <https://emn.gov.mt/>

Nizozemska <https://www.emnnetherlands.nl/>

Poljska <https://www.gov.pl/web/europejska-siec-migracyjna>

Portugalska <https://rem.sef.pt/>

Romunija <https://www.mai.gov.ro/>

Španija <https://extranjeros.inclusion.gob.es/emn-Spanija/>

Slovaška <https://emn.sk/en/>

Slovenija <https://emm.si/en/>

Švedska <http://www.emnsweden.se/>

Norveška <https://www.udi.no/en/statistics-and-analysis/european-migration-net-work---norway>

Gruzija https://migration.commission.ge/index.php?article_id=1&clang=1

Republika Moldavija <http://bma.gov.md/en>

